



ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

**ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΣΤΕΛΕΧΗ (Ε-ΜΒΑ)**

Διπλωματική Εργασία

**Η ΕΥΘΥΝΗ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ
ΣΤΗΝ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΙΑ**

Χρήστος Ηλιάκος – Κουτρελάκος

ΑΜ: EMBA1217

Αριστέα Σινανιώτη

Πειραιάς, 2019

Παράρτημα Β: Βεβαίωση Εκπόνησης Διπλωματικής Εργασίας



**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΣΤΕΛΕΧΗ**

ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

(περιλαμβάνεται ως ξεχωριστή (δεύτερη) σελίδα στο σώμα της διπλωματικής εργασίας)

«Δηλώνω υπεύθυνα ότι η διπλωματική εργασία για τη λήψη του μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών, του Πανεπιστημίου Πειραιώς, στη Διοίκηση Επιχειρήσεων για Στελέχη : Ε-MBA» με τίτλο:

«Η ΕΥΘΥΝΗ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΙΑ»

έχει συγγραφεί από εμένα αποκλειστικά και στο σύνολό της. Δεν έχει υποβληθεί ούτε έχει εγκριθεί στο πλαίσιο κάποιου άλλου μεταπτυχιακού προγράμματος ή προπτυχιακού τίτλου σπουδών, στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό, ούτε είναι εργασία ή τμήμα εργασίας ακαδημαϊκού ή επαγγελματικού χαρακτήρα.

Δηλώνω επίσης υπεύθυνα ότι οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας, αναφέρονται στο σύνολό τους, κάνοντας πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Υπογραφή Μεταπτυχιακού Φοιτητή/ τριας.....

Όνοματεπώνυμο.....ΗΛΙΑΚΟΣ-ΚΩΣΤΡΕΛΑΚΟΣ ΧΡΗΣΤΟΣ

Ημερομηνία.....10/7/2018

Η ΕΥΘΥΝΗ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

Χρήστος Ηλιάκος - Κουτρελάκος

Περίληψη

Η εργασία αυτή εστιάζει στις υποχρεώσεις και την ευθύνη των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου στην Ανώνυμη Εταιρεία με βάση το ισχύον θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα. Πέραν της παρουσίασης της ισχύουσας νομοθεσίας και νομολογίας, γίνεται μία θεωρητική ανάλυση η οποία βασίζεται στις αναλύσεις έγκριτων επιστημόνων του τομέα της νομικής επιστήμης. Στόχος είναι να εξεταστεί το πως ο Έλληνας νομοθέτης προσεγγίζει τα ζητήματα τα οποία σχετίζονται με τον επιμερισμό της ευθύνης στις Ανώνυμες Εταιρείες και τις επιμέρους διαστάσεις οι οποίες προκύπτουν στην πορεία.

Η μεθοδολογία της εργασίας είναι αυτή της βιβλιογραφικής ανασκόπησης της διαθέσιμης πρωτογενούς και δευτερογενούς βιβλιογραφίας με έμφαση στο να επεξηγηθούν σημεία τα οποία μπορούν να παρουσιάζουν ασάφεια. Η εργασία αυτή αποσκοπεί στο να καλύψει, επιπλέον, το ζήτημα με τρόπο που να είναι σαφής και πλήρης ούτως ώστε να είναι κατανοητή τόσο από πρόσωπα τα οποία έχουν ένα επαρκές επίπεδο γνώσεων επί του εμπορικού δικαίου, αλλά και του αστικού και του ποινικού, όσο και από τους αναγνώστες που ενδιαφέρονται για τα οικονομικά των επιχειρήσεων.

Λέξεις κλειδιά

Ανώνυμες εταιρείες, δίκαιο, αστικό δίκαιο, εμπορικό δίκαιο, δικαιώματα και υποχρεώσεις μελών ΔΣ, Διοικητικό Συμβούλιο, ΑΕ.

Abstract

This work focuses on the obligations and the responsibility of the members of the Board of Directors in the Societe Anonyme based on the current institutional framework in Greece. In addition to presenting current legislation and jurisprudence, a theoretical analysis is based on the analysis of reputable scientists in the field of legal science. The aim is to examine how the Greek legislator approaches issues related to the allocation of responsibility to Societe Anonyme Societies and the individual dimensions that emerge along the way.

The methodology of the thesis is that of a bibliographic review of the available primary and secondary literature with the emphasis on explaining points which may be ambiguous. This work is also intended to cover the issue in a clear and complete manner so that it is understood by persons with a sufficient level of knowledge of commercial law but also of civil and criminal law, by readers interested in business finance.

Keywords

Societe Anonyme, law, civil law, commercial law, rights and obligations of BoD members, Board of Directors, SA.

Περιεχόμενα

Περίληψη	3
Λέξεις κλειδιά.....	3
Abstract.....	4
Keywords.....	4
Πίνακας Συντομογραφιών	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	12
ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ	12
1.1. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΟΡΟΥ «ΕΤΑΙΡΕΙΑ»	12
1.2. ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ / ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ..	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	21
ΑΝΩΝΥΜΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ	21
2.1. ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΝΩΝΥΜΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ	21
2.2. ΕΞΕΛΙΞΗ ΑΝΩΝΥΜΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΣΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	22
2.2.1. ΤΟ ΑΡΘΡΟ 102 ΤΟΥ Ν. 4072/2012.....	29
2.3. ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΑΝΩΝΥΜΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ	30
2.4. ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΣΥΣΤΑΣΗΣ ΑΝΩΝΥΜΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	35
Η ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΩΝΥΜΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ – ΟΡΓΑΝΑ ΚΑΙ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ	35
3.1. ΜΕΤΟΧΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤΗΝ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ.....	35
3.2. Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗΣ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ.....	36
3.3. ΕΠΟΠΤΕΙΑ - ΕΛΕΓΧΟΣ	40
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	45
Η ΕΥΘΥΝΗ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΣΤΙΣ ΑΝΩΝΥΜΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ	45
4.1. ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΔΣ.....	45
4.1.1. Ο ΝΕΟΣ ΝΟΜΟΣ 4548/2018 ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ.....	46
4.1.2. ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ	48
4.1.3. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.....	53
4.2. Η ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΑΝΩΝΥΜΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ	55
4.2.1. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΟΥ ΔΣ ΤΗΣ ΑΕ.....	57

4.3. Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΑΝΩΝΥΜΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ	59
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	65
ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΝΩΝΥΜΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ	65
5.1. Απόφαση 2206/2017.....	65
5.2. Υπόθεση 1106/2017.....	67
5.3. Υπόθεση 30726/2005	72
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6	75
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	75
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	78

Πίνακας Συντομογραφιών

ΑΔ	Αστικό Δίκαιο
ΑΕ	Ανώνυμη Εταιρεία
ΑΚ	Αστικός Κώδικας
Άρθ.	Άρθρο
ΓΣ	Γενική Συνέλευση
ΔΣ	Διοικητικό Συμβούλιο
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
Εκδ.	Εκδόσεις
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΠΕ	Εταιρείες Περιορισμένης Ευθύνης
Κ.ά.	Και άλλα / και άλλοι
Κλπ.	Και λοιπά

Κοκ.	Και ούτω καθεξής
Ν.	Νόμος
ΟΕ	Ομόρρυθμες Εταιρείες
Παρ.	Παράγραφος
ΠΔ	Ποινικό Δίκαιο
Σ.	Σελίδα
Συντ.	Συντάγματος
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ελλάδα, σήμερα, εν έτει 2019, διανύει μία οικονομική κρίση η οποία τείνει να εξελιχθεί σε μία ευρεία κρίση αξιών. Στην χώρα παρατηρούνται σοβαρά προβλήματα σε σχέση με την οικονομική διαχείριση τόσο των δημοσίων πόρων όσο και των κεφαλαίων των δημόσιων επιχειρήσεων. Λόγω της οικονομικής κρίσης, το κράτος εξαναγκάστηκε σε δανεισμό από τους εταίρους και οι επιχειρήσεις βρέθηκαν σε ένα οριακό σημείο.¹

Οι εμπορικές εταιρείες εκτέθηκαν στον κίνδυνο της χρεοκοπίας και επιβλήθηκαν μέτρα περιορισμού των μισθών και των επιδομάτων των υπαλλήλων όσο και βελτίωσης της διαδικασίας εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου. Στις εταιρείες οι οποίες απώλεσαν ένα σημαντικό μερίδιο της αγοράς λόγω της ύφεσης, έγινε λόγος σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του προσωπικού και των μελών της διοίκησης.²

Η παρούσα διπλωματική εργασία εστιάζει στην αστική και ποινική ευθύνη που έχουν τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου (ΔΣ) των ανώνυμων εταιρειών (ΑΕ), συγκεκριμένα. Για το σκοπό αυτό, εξετάζεται το πως το ελληνικό δίκαιο προσεγγίζει το ζήτημα της λειτουργίας των ΑΕ και η διαθέσιμη νομολογία. Η δομή της εργασίας έχει ως εξής:

¹ Ben, F. et al, (2011), *Οικονομική Κρίση και Ελλάδα*, (επιμ). Βλάχου, Α. κ.ά., Αθήνα: Gutenberg.

² Κοτσίρης, Λ. (2003). *Ευρωπαϊκό Δίκαιο και Εμπορικό Δίκαιο*, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Εκδ. Σάκκουλα.

- Στο κεφάλαιο 1, εξετάζεται ο ορισμός, η δομή και η λειτουργία των εταιρειών στην Ελλάδα, με έμφαση στη διάκριση των εταιρειών σύμφωνα με το νόμο (εμπορικό δίκαιο).
- Στο κεφάλαιο 2, αναλύονται τα χαρακτηριστικά των ανώνυμων εταιρειών, ξεκινώντας από τα χαρακτηριστικά και τη λειτουργία τους και προχωρώντας στις προϋποθέσεις σύστασής τους.
- Έπειτα, στο κεφάλαιο 3, εξετάζονται τα ζητήματα που αφορούν τη διοίκηση των ανώνυμων εταιρειών, κυρίως με έμφαση στο διοικητικό συμβούλιο, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους, όπως και τις αρμοδιότητές τους.
- Στο κεφάλαιο 4, η έρευνα γίνεται πιο συγκεκριμένη και καλύπτει την ευθύνη των μελών του ΔΣ στις ΑΕ τόσο αστική όσο και ποινική.
- Στο κεφάλαιο 5, αναλύονται περαιτέρω ο ρόλος των δικαστηρίων στην περίπτωση των ΑΕ και δίδονται παραδείγματα από τη διαθέσιμη νομολογία.
- Η μελέτη ολοκληρώνεται με ένα κεφάλαιο συμπερασμάτων.

Η μεθοδολογία της έρευνας είναι αυτή της βιβλιογραφικής ανασκόπησης των διαθέσιμων πηγών, με έμφαση στα συγγράμματα που καλύπτουν το εμπορικό δίκαιο στην Ελλάδα. Η μελέτη έχει μεγάλη σημασία για τη νομική επιστήμη όσο και την οικονομική και λογιστική επιστήμη, τον τομέα της οργάνωσης και διοίκησης επιχειρήσεων και άλλους τομείς. Ο λόγος είναι πως αφορά ένα σύγχρονο ζήτημα το οποίο αφορά τόσο την επιστήμη όσο και τους επιχειρηματίες και το ευρύ κοινό.

Σημειώνεται πως ο σχεδιασμός της δομής και η οργάνωση των κεφαλαίων βασίζεται, ως πρότυπο, στο σύγγραμμα της Σινανιώτη-Μαυρούδη

«Εταιρείες».³ Ωστόσο, τα συμπεράσματα, οι αναλύσεις και οι επισημάνσεις που γίνονται όσο και η πορεία της έρευνας αποτελούν προϊόν της προσωπικής εργασίας του ερευνητή. Όπου γίνεται χρήση πηγής υπάρχει η ανάλογη αναφορά.

³ Σινανιώτη-Μαυρούδη, Α. (2012). *Εταιρείες*. Σειρά «Εμπορικό Δίκαιο», Εκδόσεις Νομικής Βιβλιοθήκης. Γ' έκδοση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Στο παρόν κεφάλαιο γίνεται μία πρώτη θεωρητική εισαγωγή σε σχέση με το βασικό περιεχόμενο των όρων «εταιρεία» και «εμπορικό δίκαιο». Επίσης, εξετάζονται οι διαφορετικοί τύποι εταιρειών με βάση το ελληνικό δίκαιο, καθώς και οι λειτουργίες των εταιρειών. Σκοπός του παρόντος κεφαλαίου είναι να αποτελέσει τη βάση για την πιο εξειδικευμένη μελέτη που ακολουθεί στα κεφάλαια τα οποία έπονται.

1.1. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΟΡΟΥ «ΕΤΑΙΡΕΙΑ»

Με βάση το ελληνικό δίκαιο, μία εταιρεία είναι μία «ένωση προσώπων ιδιωτικού δικαίου, η οποία ιδρύεται με δικαιοπραξία για την επίτευξη ενός κοινού σκοπού».⁴ Ο σκοπός αυτός είναι, τις περισσότερες φορές, το οικονομικό κέρδος. Ωστόσο, υπάρχουν εταιρείες οι οποίες έχουν μορφή ένωσης ή σωματείου κοκ. και δεν επιδιώκουν την κερδοφορία.

Οι εταιρείες αποτελούν τη σημαντικότερη μορφή οργάνωσης προσώπων για την οικονομική επιστήμη. Η νομική επιστήμη εξετάζει με εξίσου μεγάλη προσοχή τα ζητήματα τα οποία αφορούν τις εταιρείες. Ο τομέας της νομικής που ασχολείται με αυτά τα ζητήματα είναι το εμπορικό δίκαιο. Το εμπορικό δίκαιο ασχολείται με τους κανόνες ίδρυσης, λειτουργίας και ανάπτυξης των εταιρειών και της εμπορικής τους δραστηριότητας.⁵

⁴ Ibid.Σινανιώτη-Μαρούδη, 2012, σ. 3.

⁵ Ibid.Σινανιώτη-Μαρούδη, 2012, σ. 3.

Προϋπόθεση για να ιδρυθεί μία εταιρεία είναι να υπάρχουν τουλάχιστον δύο (2) πρόσωπα τα οποία ιδρύουν και διαχειρίζονται τις λειτουργίες της. Σε ό,τι αφορά τον κοινό σκοπό, είναι βασικό τα πρόσωπα αυτά να συνεισφέρουν από κοινού στην επίτευξή του και να επενδύουν με τη σύμπραξή τους στα πλαίσια της εταιρείας, προς αυτήν την κατεύθυνση.⁶

Το εμπορικό δίκαιο περιέχει διατάξεις που αφορούν άμεσα τα πρόσωπα, φυσικά και νομικά, τα οποία ασκούν μία οικονομική δραστηριότητα. Διακρίνεται, για το σκοπό αυτό, σε διάφορες κατηγορίες όπως το Γενικό Εμπορικό Δίκαιο, το οποίο ασχολείται με τα δικαιώματα κτίσης των εμπόρων και το Βιομηχανικό ή Δίκαιο της Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας, που καλύπτει ζητήματα όπως τα δικαιώματα εκμετάλλευσης, τις καταχωρήσεις πατεντών κοκ. Επίσης, περιλαμβάνει το Δίκαιο των Εμπορικών Εταιρειών, που αφορά τόσο τις Ανώνυμες Εταιρείες, τις Προσωπικές Εταιρείες (ΠΕ) όσο και τις Εταιρείες Περιορισμένης Ευθύνης (ΕΠΕ), το Ασφαλιστικό Δίκαιο, το Πτωχευτικό Δίκαιο και το Δίκαιο των Αξιογράφων.⁷

Το αν μία εταιρεία έχει ή όχι νομική προσωπικότητα έχει σημασία για το δίκαιο καθώς, όπως καθορίζεται και από τις ΑΚ 62 και ΑΚ 70, με την ίδρυση μίας νέας εταιρείας δημιουργείται ένα νέο υποκείμενο του δικαίου. Αυτό σημαίνει πως, το νομικό πρόσωπο το οποίο ιδρύθηκε και η ίδρυση του οποίου έχει κοινοποιηθεί στα μέσα, είτε μέσω της συμπερίληψής του σε ειδικούς καταλόγους ή με άλλα μέσα (ΦΕΚ, διαδίκτυο κοκ), αποτελεί μία ανεξάρτητη

⁶ Ibid, Στανιώτη – Μαυρούδη, 2012, σ. 3-4.

⁷ Τσενέ, Χ. (2017). «Βασικές Αρχές Δικαίου», στο *Εισαγωγή στο Αστικό και Εμπορικό Δίκαιο*, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις, Πανεπιστήμιο Πατρών. Διαθέσιμο σε <https://eclass.upatras.gr/modules/document/file.php/>

προσωπικότητα και, επομένως, υπάρχει ευθύνη από μέρους των μελών του σε περίπτωση που προκύψει κάποιο ζήτημα.⁸

Η ευθύνη των μελών μίας εταιρείας, που αποτελεί και το κύριο θέμα της παρούσας διπλωματικής, έχει μεγάλη σημασία για το δίκαιο. Παρακάτω, εξετάζονται οι διάφορες μορφές εταιρειών, κεφαλαιουχικών και μη, που προβλέπονται από το εμπορικό δίκαιο στην Ελλάδα, για να γίνει, κατόπιν, μία πιο ενδελεχής συζήτηση σχετικά με την δομή και τη λειτουργία των εταιρειών καθώς και την ευθύνη, αστική και ποινική, των εταίρων.

1.2. ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ / ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Οι εταιρείες διακρίνονται σε διάφορους τύπους οι οποίοι εξετάζονται και παρακάτω. Τα κριτήρια με τα οποία μία εταιρεία ιδρύεται και λειτουργεί και τα χαρακτηριστικά της (διαχείριση, προσωπικό και σκοπός) είναι αυτά που επιτρέπουν την επιμέρους κατηγοριοποίησή τους. Τα βασικότερα εξ αυτών αφορούν:⁹

- το αντικείμενο της εταιρείας και της παραγωγής, δηλαδή το αν οι επιχειρήσεις ασχολούνται με την πρωτογενή (γεωργία, κτηνοτροφία κκ), δευτερογενή (μεταποίηση) ή τριτογενή παραγωγή (υπηρεσίες).
- Τον φορέα στον οποίο υπάγονται (ευρωπαϊκές εταιρείες, δημόσιος ή ιδιωτικός τομέας κκ).

⁸ Μάρκου, Ι. (2004). *Η Ιεράρχηση των Πηγών του Εμπορικού Δικαίου*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Εκδ. Σάκκουλα, Ελληνική Δικονομία, σ. 18-21.

⁹ Ibid, Στανιώτη – Μαυρούδη, 2012.

- Το μέγεθος (τζίρος, προσωπικό, ενεργητικό).
- Το σκοπό (κερδοσκοπικές / εμπορικές και μη).
- Τη νομική τους μορφή (ατομικές, εταιρικές ή συλλογικές επιχειρήσεις).

Η διάρκεια ζωής μίας εταιρείας έχει σημασία για το δίκαιο και αναφέρεται στο Καταστατικό Συστάσεώς τους. Αντίθετα με τις αστικές / μη κερδοσκοπικές, επιστημονικές κοκ. εταιρείες, οι εμπορικές έχουν ως στόχο την επίτευξη κέρδους και ως εξής, έχουν διάρκεια ζωής τουλάχιστον τα πενήντα έτη (50).¹⁰

Οι ατομικές επιχειρήσεις είναι, όπως φανερώνει και το όνομά τους, επιχειρήσεις οι οποίες ανήκουν σε έναν ιδιοκτήτη/ιδρυτή, ο οποίος αναλαμβάνει προσωπικά τη διοίκηση ή υποβοηθείται / υποστηρίζεται από μία ομάδα ατόμων. Οι ατομικές επιχειρήσεις είναι η πιο απλή μορφή οργάνωσης και λειτουργίας των επιχειρήσεων και το πλαίσιο ίδρυσης και δραστηριοποίησής τους είναι σχετικά ευρύ. Με βάση το νόμο, δεν τίθενται συγκεκριμένα όρια ως προς το ποιος, πως και με τι ύψος κεφαλαίου μπορεί να δημιουργήσει μία ατομική επιχείρηση. Επίσης, δεν υπάρχουν ιδιαίτερα αυστηρά κριτήρια σε σχέση με την αιτιολογία πίσω από την ίδρυσή της.¹¹

Κατά κύριο λόγο, οι ατομικές επιχειρήσεις παρουσιάζουν περιορισμένη κερδοφορία και δεν αποτελούν ιδιαίτερα ανταγωνιστικές εμπορικές επιχειρήσεις. Αυτό συμβαίνει λόγω του μικρού τους μεγέθους και του

¹⁰ Νεγκάκης, Χ., (2010). *Λογιστική των Εταιρειών*, Θεσ/νική, Σοφία, 2^η έκδοση, σ. 25-27.

¹¹ Παπαδρόσου – Αρχανιωτάκη, Π. & Ελευθεριάδης, Ν. Ι., (2015). *Δίκαιο Εμπορικών Εταιρειών*, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Εκδ. Σάκκουλα, Σειρά Σύγχρονη Νομοθεσία, σ. 47-53.

γεγονότος πως οι δραστηριότητες οι οποίες λαμβάνουν χώρα είναι περιορισμένες εξίσου.¹²

Οι αστικές εταιρείες, με βάση το Εμπορικό Δίκαιο, αποτελούν την βασική προσωπική ένωση με χαρακτηριστικά κεφαλαιουχικής εταιρείας. Ο Αστικός Κώδικας (ΑΚ) εφαρμόζει στοιχεία από τις ρυθμίσεις του εμπορικού δικαίου για να καθορίσει και τη λειτουργία των αστικών εταιρειών. Χαρακτηριστικά, χρησιμοποιείται ο νόμος 4072/2012 που ρυθμίζει τη λειτουργία των ομόρρυθμων εταιρειών καθώς και οι διατάξεις του ΑΚ για τις κεφαλαιουχικές εταιρείες.¹³

Οι αστικές εταιρείες με βάση τις ΑΚ 741 και ΑΚ 784 δεν έχουν νομική προσωπικότητα και έχουν τη μορφή μίας κλειστής ένωσης προσώπων. Σε αυτές συμμετέχει ένας πολύ μικρός αριθμός ατόμων και η διαχείριση των ζητημάτων που τις αφορούν απασχολεί όλα τα μέλη της εταιρείας. Οι εταίροι μίας αστικής εταιρείας είναι το ανώτατο όργανό της.¹⁴

Έπειτα, εξετάζεται το σωματείο το οποίο, όμως, αποτελεί μία πολυμελή ένωση προσώπων και έχει πάνω από είκοσι (20) μέλη. Αντίθετα με την αστική εταιρεία, το σωματείο έχει νομική προσωπικότητα και η ίδρυση και λειτουργία του απαιτεί συγκεκριμένες διαδικασίες όπως την εγγραφή στον αντίστοιχο κατάλογο / βιβλίο των Σωματείων. Το κύριο όργανο του σωματείου είναι η Γενική Συνέλευση (Γ.Σ.) ενώ υπάρχει και ένα Διοικητικό Συμβούλιο (Δ.Σ.) το οποίο αναλαμβάνει την επίτευξη των σκοπών του. Για την ίδρυση ενός

¹² Βερβεσός, Ν., κ.ά. (2013). *Ανώνυμες Εταιρείες*, Τόμος Α'. Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Εκδ. Σάκκουλα, σ. 217-230.

¹³ Αλεξανδρίδου, Ε. (2016). *Δίκαιο Εμπορικών Εταιρειών, Προσωπικές και Κεφαλαιουχικές εταιρείες*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2^η εκδ. σ. 11.

¹⁴ Ibid. Αλεξανδρίδου, 2016, σ. 11-12.

σωματείου, πρέπει να έχει κοινοποιηθεί στο πρωτοδικείο ο σκοπός του ο οποίος πρέπει, κατά κανόνα, να μην είναι εμπορικός.¹⁵

Οι εταιρικές επιχειρήσεις αποτελούν οργανισμούς οι οποίοι ιδρύονται και δραστηριοποιούνται με τη συνεργασία περισσότερων του ενός ατόμου. Ενώ οι ατομικές επιχειρήσεις δεν μπορούν να θεωρηθούν εταιρείες με τη συμβατική έννοια, αφού δεν πληρείται το αριθμητικό κριτήριο, στην περίπτωση των εταιρικών αυτό δεν ισχύει. Το κατώτερο όριο παραμένει δύο άτομα ενώ δεν αποκλείεται η παράλληλη σύνδεση περισσότερων ατόμων με εταιρικό δεσμό. Οι εταιρικές επιχειρήσεις ασκούν επιχειρηματική / οικονομική δραστηριότητα και τα κεφάλαια προέρχονται από τα μέλη της εταιρείας.¹⁶

Διαφορετική κατηγορία εταιρειών αποτελούν οι Προσωπικές Εταιρείες στις οποίες συγκεκριμένα άτομα διαχειρίζονται το κεφάλαιο και τις δραστηριότητές της. Τα άτομα αυτά είναι γνωστά και μάλιστα, η λειτουργία και η επιτυχία της εταιρείας καθορίζεται από την ικανότητα των εταίρων να διατηρούν, διαχέουν και επικοινωνούν το όραμα της εταιρείας. Σε αυτήν την κατηγορία, ανήκουν οι ομόρρυθμες εταιρείες και οι συμμετοχικές εταιρείες.¹⁷

Με βάση το Εμπορικό Δίκαιο, ως Ομόρρυθμη νοείται μία εταιρεία η οποία ιδρύεται και κατοχυρώνεται ως μία εταιρεία η οποία ανήκει σε δύο ή περισσότερα πρόσωπα τα οποία διατηρούν στενή σχέση και συμμετέχουν σε εμπορική δραστηριότητα και συνεπώς, έχουν εμπορικούς σκοπούς (κέρδος).

¹⁵ Ibid. Αλεξανδρίδου, 2016, σ. 11-12.

¹⁶ Σαρσέντης, Β., Παπαναστασάτος, Α., (2008). *Λογιστική Εταιρειών*, Αθήνα, Σταμούλη, 5^η έκδοση, σ. 26-30.

¹⁷ Ibid. Σαρσέντης & Παπαναστασάτος (2008).

Οι Ομόρρυθμες Εταιρείες είναι αρκετά ιδιαίτερες μορφές εταιρειών αφού η ευθύνη επιμερίζεται σε όλα τα μέλη της διοίκησης.¹⁸

Η διεύρυνση ή αλλαγή σκοπού και η λύση της Ομόρρυθμης Εταιρείας είναι μία σύνθετη περίπτωση αφού, λόγω του ότι όλα τα μέλη της διοίκησης επενδύουν τα προσωπικά τους κεφάλαια και η λειτουργία της εξαρτάται από τα πρόσωπα αυτά, πρέπει να υπάρχει πλήρης συμφωνία όλων των μερών για κάθε αλλαγή στην δραστηριότητα και το σκοπό της. Επίσης, σε περίπτωση χρεωκοπίας, τα ατομικά κεφάλαια των μετόχων θα πρέπει να καλύψουν τις υποχρεώσεις της εταιρείας.¹⁹

Αντίστοιχα, οι Ετερόρρυθμες Εταιρίες ακολουθούν ένα παρόμοιο μοντέλο σε σχέση με τον επιμερισμό της ευθύνης καθώς υπάρχουν εταίροι οι οποίοι, ως ομόρρυθμοι, επιμερίζονται την ευθύνη και εταίροι οι οποίοι έχουν περιορισμένη ευθύνη και ονομάζονται ετερόρρυθμοι. Ωστόσο, το σύννηθες είναι ένας ή περισσότερα άτομα να αναλαμβάνουν πλήρη προσωπική ευθύνη για την ίδρυση, λειτουργία και τις υποχρεώσεις της Ομόρρυθμης Εταιρείας και ένα μέρος της ιδιοκτησίας να ανήκει σε ξένους εταίρους. Οι διαφορές μεταξύ των Ομόρρυθμων και Ετερόρρυθμων Εταιρειών είναι τόσο φορολογικές όσο και πρακτικές, νομικές και λειτουργικές.²⁰

Με το νόμο 4072/12 καθορίζεται το νομικό πλαίσιο για τις προσωπικές εμπορικές εταιρείες. Το ελληνικό δίκαιο εμπεριέχει πολλές διατάξεις σχετικά με τον ορισμό, τη διάκριση και τη λειτουργία των εταιρειών. Οι εταιρείες ορίζονται ως ενώσεις προσώπων οι οποίες έχουν μορφή σωματείου, ένωσης ή αστικής / εμπορικής εταιρείας. Ο τύπος της εταιρείας καθορίζει το αν θα είναι

¹⁸ Ibid, Παπαδρόσου – Αρχανιωτάκη & Ελευθεριάδης, 2015.

¹⁹ Ibid, Αλεξανδρίδου, 2016.

²⁰ Ibid, Σινανιώτη – Μαυρούδη, 2012.

η όχι νομικό πρόσωπο. Επίσης, δεν είναι αναγκαίο μία εταιρεία με νομική προσωπικότητα να ασκεί εμπορική δραστηριότητα.²¹

Τα σωματεία, οι αστικές εταιρείες και οι αστικές εταιρείες κέρδους, με βάση το άρθρο 784, ΑΚ 270 του ν. 4072/2012 έχουν νομική προσωπικότητα αλλά βρίσκονται εκτός εμπορικού δικαίου. Από την άλλη, οι ομόρρυθμες και ετερόρρυθμες εταιρείες, οι απλές και κατά μετοχή εταιρείες, οι ανώνυμες εταιρείες κοκ. έχουν νομική προσωπικότητα και είναι εταιρείες εμπορικού δικαίου.²²

Οι ΑΕ που αποτελούν και το κύριο αντικείμενο μελέτης της εργασίας αυτής, είναι εταιρείες στις οποίες συγκεντρώνονται μεγάλοι ύψους κεφάλαια για να επιτευχθεί ένας εμπορικός σκοπός. Τα επιμέρους στοιχεία για τις Α.Ε. εξετάζονται περαιτέρω στο κεφάλαιο 2. Από την άλλη, οι ΕΠΕ είναι μία μεικτή κατηγορία επιχείρησης η οποία δραστηριοποιείται σε μία, σχετικά, περιορισμένη κλίμακα και ιδρύεται με σχετική άδεια από το κράτος.²³

Η ίδρυσή της, ο σκοπός και το καταστατικό της δημοσιεύονται στο ΦΕΚ (Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως) και απαιτείται ειδική αδειοδότηση και έγκριση της ίδρυσής της από το Πρωτοδικείο. Τη διαχείριση του κεφαλαίου και την χάραξη των στρατηγικών, κατά κανόνα, την αναλαμβάνει μία ομάδα μετόχων ενώ οι αποφάσεις λαμβάνονται από κοινού και υπάρχει σημαντικά μικρότερο ρίσκο για τους μετόχους από ότι στις Α.Ε.

²¹ Ψυχομάνης, Σ. (2018). *Δίκαιο Εμπορικών Εταιρειών*, Γ' Τόμος, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Εκδ. Σάκκουλα, σ. 197-198.

²² Παναγιωτάρα Ζ., (2008). Βασικές αρχές δικαίου και διοίκησης – Στοιχεία εμπορικού δικαίου, ΕΑΠ σ. 40-55.

²³ Ibid, Παναγιωταρά, 2008.

Έχοντας διασαφηνίσει τα παραπάνω, η έρευνα προχωρά στην περίπτωση των Α.Ε. για να εξεταστούν τα όσα προβλέπονται δια νόμου για την ίδρυση, λειτουργία, φορολογία, λύση και απόδοση ευθυνών εντός αυτής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΑΝΩΝΥΜΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ

Έχοντας διασαφηνίσει στην εισαγωγή του κεφαλαίου τους βασικούς σκοπούς της εργασίας και στο κεφάλαιο 1 τις βασικές έννοιες που διέπουν τη μελέτη, το κεφάλαιο αυτό επικεντρώνεται ειδικά στην εξέλιξη των ανώνυμων εταιρειών στο ελληνικό εμπορικό δίκαιο.

2.1. ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΝΩΝΥΜΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ

Μία ανώνυμη εταιρεία έχει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά τα οποία τη διαφοροποιούν από τους άλλους τύπους εταιρειών. Βάση για την πρώτη νομική καθιέρωση της λειτουργίας και σύστασης των Α.Ε. αποτέλεσε ο ν. 2190/1920 ο οποίος βασίζεται στο γαλλικό πρότυπο του Κώδικα Εμπορίου και είχε ως στόχο το να εξασφαλίσει την επίλυση των προβλημάτων που συνόδευαν την ίδρυση μίας εταιρείας στην Ελλάδα. Ήδη το γαλλικό νομοθετικό πλαίσιο χρησιμοποιούνταν στην Ελλάδα από την επανάσταση του 1821 και είχε εισαχθεί το 1822.²⁴

Ορισμένα από αυτά έχουν ήδη αναφερθεί παραπάνω στο κεφάλαιο 1. Τα βασικότερα εξ αυτών αποτελούν τα ακόλουθα:²⁵

²⁴ Πουλάκου - Ευθυμιάτου, Α. (2008). *Επιτομή Εμπορικού Δικαίου*, Αθήνα, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 5^η εκδ. σ. 284-287.

²⁵ Χριστοφιλόπουλος, Δ., (2007). *Εισαγωγή στο Δίκαιο*, Σειρά «Δίκαιο και

- Το κεφάλαιο το οποίο απαιτείται για να ιδρυθεί μία ΑΕ σε σχέση, λ.χ. με τις αστικές εταιρείες είναι σημαντικά υψηλότερο.
- Το κεφάλαιο μίας ΑΕ διαιρείται σε ίσα μερίδια τα οποία και αποτελούν τις μετοχές της εταιρείας.
- Σε όλα τα στάδια της λειτουργίας μίας ΑΕ πρέπει να υπάρχει πλήρης δημοσιοποίηση των καταστάσεων και λειτουργιών της.
- Οι μέτοχοι έχουν περιορισμένη ευθύνη.
- Τα βασικά όργανα της ΑΕ είναι η Γ.Σ. την οποία απαρτίζουν οι μέτοχοί της όπως και το Δ.Σ. ενώ οι αποφάσεις λαμβάνονται κατά πλειοψηφία.

Ο θεσμός των ΑΕ εξελίσσεται διαρκώς. Αν και ο ν. 2190/1920 μπορεί, πράγματι, να θεωρηθεί μία βάση για την ανάλυση, ο εμπορικός κώδικας έχει συμπληρωθεί τόσο με την αναθεώρηση του εθνικού νομικού πλαισίου όσο και λόγω της ιδιότητας της Ελλάδας ως πλήρες κράτος – μέλος της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, αρχικά, ή ΕΟΚ, και πλέον, της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ).

2.2. ΕΞΕΛΙΞΗ ΑΝΩΝΥΜΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΣΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Η Ελλάδα, έγινε κράτος – μέλος της ΕΟΚ το 1981, κάτι που οδήγησε στην ανάγκη για μία πληθώρα μεταρρυθμίσεων σε νομικό, θεσμικό και

Οικονομία», Αθήνα, Σάκκουλας, σ. 174-176.

πρακτικό επίπεδο. Το προεδρικό διάταγμα 409/1986, περί ανώνυμων εταιρειών, ενσωμάτωσε το ισχύον κοινοτικό δίκαιο στο εθνικό νομικό πλαίσιο. Συγκεκριμένα, αναθεώρησε το περιεχόμενο του ν. 2190/1920 με βάση τα όσα προέβλεπαν:²⁶

- Οι ιδρυτικές συνθήκες της ΕΟΚ (Συνθήκες της Ρώμης).
- Η Οδηγία 68/151/ΕΟΚ του 1968,
- Η Οδηγία 77/91/ΕΟΚ του 1976,
- Η Οδηγία 78/660/ΕΟΚ του 1978.
- Η Οδηγία 83/349/ΕΟΚ του 1983.

Το προεδρικό διάταγμα 409/1986 συμπλήρωσε το περιεχόμενο του ν. 2190/1920 ως εξής:²⁷

- Με βάση το άρθρο 2, αλλάζει το περιεχόμενο του νόμου σε σχέση με το ποιες πληροφορίες περιέχει το καταστατικό της ανώνυμης εταιρείας, όπως θα εξεταστεί παρακάτω στην ενότητα 2.3.
- Με το άρθρο 3, αλλάζει το περιεχόμενο της παραγράφου 4, άρθ. 3 του ν. 2190/1920, η οποία αναφέρεται στο μετοχικό κεφάλαιο, προκειμένου να μπορεί μία εταιρεία να εισάγεται στην κεφαλαιαγορά

²⁶ Νόμος Π.Δ. 409/1986, Π.Δ. 409 της 28.11.86: «Προσαρμογή της Ελληνικής νομοθεσίας περί Ανωνύμων Εταιριών», ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΥΛΛΟΥ 191, ανάκτηση από https://www.taxheaven.gr/laws/law/index/law/94#load_article_3047.

²⁷ Ibid, ΠΔ 409/1986, ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΥΛΛΟΥ 191. Σημείωση: τα άρθρα 8-44 επικεντρώνονται σε τεχνικά ζητήματα τα οποία αποτελούν, μεν, σημαντικές παραμέτρους για τις Α.Ε. αλλά, για λόγους οικονομίας χώρου και χρόνου, δεν αναλύονται στο παρόν κεφάλαιο.

και να ενισχυθούν οι ευρωπαϊκές αγορές κεφαλαίων. Επίσης, λαμβάνονται μέτρα για την καλύτερη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, που, άλλωστε, αποτελεί και έναν από τους βασικότερους στόχους της ΕΟΚ, νυν ΕΕ.

- Τα άρθρα 4 και 5 επικεντρώνονται στο μετοχικό κεφάλαιο, παράμετρος που αναλύεται εκτενέστερα στην ενότητα 3.3. της παρούσας εργασίας.
- Το κεφάλαιο 6, ειδικά, έχει ως στόχο την πρόσθεση ενός νέου άρθρου (άρθρο 4) στο ν. 2190/1920, σύμφωνα με το περιεχόμενο του οποίου μία εταιρεία μπορεί να θεωρηθεί άκυρη υπό ορισμένες προϋποθέσεις με δικαστική απόφαση.
- Στο άρθρο 7 συμπληρώνονται διατάξεις οι οποίες αφορούν τη δημοσιότητα, την καταχώρηση των εταιρειών, τη λύση τους όπως και την απόφαση περί «ελαττωματικότητας» των συμβάσεων διορισμού των επίσημων εκπροσώπων της εταιρείας.²⁸

Η μεταρρύθμιση του εθνικού νομικού πλαισίου προχώρησε ένα βήμα παραπέρα με την προσαρμογή του ν. 2190/1920 στο κοινοτικό δίκαιο με το πδ 498/1987, το οποίο αναθεωρεί το περιεχόμενο του νόμου σύμφωνα με τις προαναφερθείσες οδηγίες της ΕΟΚ με σκοπό την εξομίωση του συστήματος λειτουργίας των ΑΕ στην Ελλάδα με αυτό των υπόλοιπων κρατών – μελών.²⁹

²⁸ Σημείωση: για την παρούσα εργασία, η διάσταση αυτή έχει σημασία καθώς, κατά την διατύπωση των αξιώσεων της ΑΕ για αποζημίωση λαμβάνεται υπόψη το κατά πόσο και από ποια χρονική στιγμή ένα πρόσωπο θεωρείται εκπρόσωπος της εταιρείας όπως και οι λόγοι για τους οποίους οι συμβάσεις θεωρούνται «ελαττωματικές».

²⁹ Προσαρμογή και συμπλήρωση του κν 2190/1920 περί ανώνυμων εταιρειών [...], ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΥΛΛΟΥ 26, 4.03.1991, σ. 56, διαθέσιμο σε www.et.gr%2Ffidocs-

Τα νομοθετήματα τα οποία ακολούθησαν κωδικοποίησαν ακόμη περισσότερο το εθνικό πλαίσιο για τις ΑΕ. Ωστόσο, μεγαλύτερη σημασία φαίνεται να έχει ο ν. 3604/2007, ο οποίος και τροποποίησε ξανά το ν. 2190/1920 σύμφωνα με τις εξελίξεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο.³⁰ Με βάση το ν. 3604/2007:

- Συμπληρώνεται το περιεχόμενο του ν. 2190/1920.
- Ενσωματώνεται η Οδηγία 2006/68/ΕΚ που τροποποιεί την Οδηγία 77/91/ΕΟΚ στο ελληνικό δίκαιο.
- Τροποποιείται, εν μέρει, η Οδηγία 2003/58/ΕΚ και η Οδηγία 68/151/ΕΟΚ.
- Μεταρρυθμίζεται το καθεστώς και το πλαίσιο για την είσοδο μίας ΑΕ στην κεφαλαιαγορά.
- Αλλάζει το σύστημα που ρυθμίζει τα χρηματοπιστωτικά μέσα και το σύστημα οργάνωσης της κεφαλαιαγοράς.

Ακόμη πιο συγκεκριμένα:

- Αλλάζει το περιεχόμενο του άρθρου 1 ν. 2190/1920 το οποίο αφορά τον ορισμό μίας ανώνυμης εταιρείας ως μία «κεφαλαιουχική εταιρεία

nph%2Fsearch%2FpdfViewerForm.html%3Fargs%3D5C7QrtC22wGV0BSic6eqXdtvSoClrL8oYhmLdkQIKDtII9LGdkF53UIxsx942CdyqxSQYNuqAGCF0IfB9HI6qSYtMQEkEHLwnFqmgJSA5UkHEKavWyL4FoKqSe4BIOTSpEWYhszF8P8UqWb_zFijAGXsGZdAsB4PZ8Ixq6P5EY43j--Fsvo4hiIOGbRsgK&usg=AOvVaw3JKEalOyCGFedJW9xRZHKI.

³⁰ Ibid. Σινανιώτη-Μαυρούδη, 2012, σ. 155.

με νομική προσωπικότητα, για τα χρέη της οποίας ευθύνεται μόνο η ίδια με την περιουσία της» (άρθρο 3, παρ. 1), και η οποία «είναι εμπορική, έστω και αν ο σκοπός της δεν είναι η άσκηση εμπορικής επιχείρησης» (άρθ. 3 παρ. 2) και «μπορεί να ιδρυθεί από ένα ή περισσότερα πρόσωπα ή να καταστεί μονοπρόσωπη με τη συγκέντρωση όλων των μετοχών σε ένα μόνο πρόσωπο» (άρθ. 3 παρ. 3).

- Επίσης, σχετικά με την απόδοση ευθυνών «Οι ιδρυτές είναι υπεύθυνοι για την αποκατάσταση της ζημίας που υπέστη η εταιρεία [...], από τυχόν παράλειψη υποχρεωτικής διάταξης του καταστατικού ή ανακριβείς πληροφορίες [...]

Σύμφωνα με το ν. 3853/2010, ο οποίος τροποποιήθηκε με το ν. 4262/2014, όπως δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ 90/17.06/2010:³¹

- Απλοποιείται το καθεστώς ίδρυσης εμπορικών εταιρειών στην Ελλάδα (άρθρο 1)
- Τροποποιείται η διαδικασία σύστασης της εμπορικής εταιρείας (άρθρο 4).
- Με το άρθρο 7, οι διαδικασίες σύστασης μίας ΑΕ.

Ο ν. 4072/2012 αποτελεί, επίσης, μία νέα εξέλιξη στο εθνικό νομικό πλαίσιο για τις ανώνυμες εταιρείες, Οι τροποποιήσεις που εισήγαγε είναι παρόμοιες με τις παραπάνω, με το επιχειρηματικό και επενδυτικό περιβάλλον με διάφορες

³¹ Ν. 3853/2010, ΦΕΚ 90, 17.06.2010, διαθέσιμο σε https://www.kodiko.gr/nomologia/document_navigation/55852/nomos-3853-2010.

μεταρρυθμίσεις και λειτουργίες που θα εξυπηρετήσουν προς αυτήν την κατεύθυνση. Πιο συγκεκριμένα:³²

- Στο μέρος Β', αλλάζει το καθεστώς για τις εμπορικές εταιρείες, τόσο σε σχέση με τα βασικά χαρακτηριστικά τους, την επωνυμία, την έδρα κοκ (άρθρα 43-48).
- Αλλάζει το καθεστώς για την ίδρυση των εταιρειών (άρθρα 49-54).
- Αλλάζει στο κεφάλαιο γ' το καθεστώς σε σχέση με τη διαχείριση και την εκπροσώπηση των εμπορικών εταιρειών.

Η πλέον πρόσφατη νομοθετική εξέλιξη στο εθνικό εμπορικό δίκαιο είναι ο ν. 4548/2018, ο οποίος αναμορφώνει το ισχύον δίκαιο σε σχέση με τις ανώνυμες εταιρείες. Πιο συγκεκριμένα, στα 190 του άρθρα, συμπεριλαμβάνει διατάξεις οι οποίες αφορούν:

- Στο πρώτο τμήμα, γενικές διατάξεις για τις ΑΕ.
- Στο δεύτερο τις τροποποιήσεις που εισάγει σε σχέση με τη σύσταση και την ίδρυση μίας ΑΕ.
- Στο τρίτο μέρος, τα όσα ορίζονται για τη δημοσιότητα.
- Στο τέταρτο μέρος, τα όσα αφορούν το μετοχικό κεφάλαιο.
- Στο πέμπτο, διατάξεις σχετικά με τις μετοχές της εταιρείας και άλλους τίτλους της.
- Το έκτο, επικεντρώνεται στο ΔΣ της ΑΕ.

³² Περάκη, Ε., (2010). *Το νέο δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας*. εκδόσεις Νομικής Βιβλιοθήκης, σ. 316-219.

- Το έβδομο, στα καθήκοντα, το σκοπό και το ρόλο της ΓΣ.
- Το όγδοο στο δικαίωμα της μειοψηφίας εντός της ΑΕ.
- Το ένατο στις ετήσιες χρηματοοικονομικές καταστάσεις της ΑΕ.
- Το δέκατο, εστιάζει στη διάθεση των κερδών.
- Το ενδέκατο στη λύση και την εκκαθάριση της ΑΕ.
- Το δωδέκατο εστιάζει στις αλλοδαπές ΑΕ.
- Το δεκατο τρίτο σε ποινικές διατάξεις.

Συνολικά, το περιεχόμενο, δηλαδή, του νόμου, ανταποκρίνεται στις σύγχρονες ανάγκες της οικονομίας και των επιχειρήσεων, καθώς, από τη μία κάνει πιο ειδικό και συγκεκριμένο το ισχύον πλαίσιο και, από την άλλη, εισάγει ρυθμίσεις για την ευθύνη των μελών του ΔΣ, το διορισμό και τον επιμερισμό των κερδών τους.³³

Με τον εν λόγω νόμο αλλάζει εντελώς το δικανικό πλαίσιο για τις ΑΕ, καταργείται ο νόμος 2190/1920 και επέρχονται σημαντικές αλλαγές σε σχέση με την ευθύνη, φορολογική, αστική και ποινική για τα μέλη του ΔΣ. Οι αλλαγές κρίθηκαν ως επιβεβλημένες διότι, σε διεθνές επίπεδο, δίδεται ιδιαίτερη έμφαση στις ευθύνες της Ανώνυμης Εταιρείας και των εκπροσώπων αυτής σε διάφορες περιπτώσεις και καταστάσεις και, ως εκ τούτου, απαιτείται μια

³³ Για το πλήρες κείμενο του ν. 4548/2018 βλ. <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/nomos-4548-2018>.

συνολική μεταρρύθμιση. Με το ζήτημα αυτό θα ασχοληθεί και η παρούσα μελέτη στο μεγαλύτερο μέρος της.³⁴

2.2.1. ΤΟ ΑΡΘΡΟ 102 ΤΟΥ Ν. 4072/2012

Με βάση τα όσα ορίζει το άρθρο 102 του ν. 4072/2012, όλα τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου των εταιρειών διατηρούν ευθύνες για ζημίες που υφίσταται η ΑΕ λόγω πράξεων ή παραβάσεων των καθηκόντων των ιδίων (άρθρο 102, παρ. 1). Από την άλλη, όμως, αν το εν λόγω μέλος του ΔΣ αποδείξει πως συμπεριφέρθηκε με συνετό και δέοντα τρόπο κατά τη διάρκεια άσκησης των καθηκόντων του και έχει επιδείξει επιμέλεια, τότε δεν αντιμετωπίζει διώξεις από εκπροσώπους της εταιρείας ή ενώπιον του Δικαστηρίου το οποίο εκδικάζει την υπόθεση (άρθρο 102, παρ. 2), δηλαδή η ευθύνη δεν υφίσταται πλέον.³⁵

Από την άλλη, αν η ζημία οφείλεται σε παραβάσεις ή πράξεις περισσότερων του ενός μελών του ΔΣ της ΑΕ, ή η παράλειψη / πράξη έγινε από το σύνολο του ΔΣ, τότε η ευθύνη βαραίνει όλο το ΔΣ. Αυτό ισχύει και στις περιπτώσεις στις οποίες ο Δικαστής δεν μπορεί να εξακριβώσει ποιο ακριβώς μέλος ή ποια μέλη του ΔΣ ευθύνονται για τη ζημία που προκλήθηκε. Ο επιμερισμός της ευθύνης γίνεται ανάλογα με την κρίση του δικαστηρίου, αν και υπάρχει πρόβλεψη για καθορισμό διαφορετικών ποινών ανά μέλος του ΔΣ ανάλογα με την πράξη και το βαθμό ζημίας που προκλήθηκε από κάθε μία από τις πράξεις αυτές (άρθρο 102, παρ. 3).³⁶

³⁴ Βερβεσός, Ν. (2019). «Ζητήματα για την ευθύνη των μελών του ΔΣ της ΑΕ κατά το ν. 4548/2018». *Νομικό Βήμα, τόμος 67, Φεβ. 2019, τ. 2, σ. 200-216.*

³⁵ Ibid, Μάρκου, 2015.

³⁶ Ibid, Φινοκαλιώτη, 2014, σ. 120-125.

Παράλληλα, το άρθρο 102 παρ. 4, ορίζει πως δεν υφίστανται νομική ευθύνη των μελών του ΔΣ σε περιπτώσεις κατά τις οποίες ενέργησαν σύμφωνα με απόφαση της ΓΣ η οποία έχει ληφθεί καλόπιστα, ή με βάση μία ορθή εκτίμηση των συνθηκών που επικρατούσαν τη στιγμή που λήφθηκε η απόφαση, ή με μοναδικό σκοπό την επίτευξη / εξυπηρέτηση του συμφέροντος της εταιρείας. Ο Δικαστής θα κληθεί να αποφασίσει σχετικά σύμφωνα με το χρονικό κριτήριο, όσο και τις αποδείξεις που παρουσιάζουν ενώπιον του οι κατηγορούμενοι.³⁷

Με βάση την παρ. 5, αν η πράξη διορισμού των μελών του ΔΣ κριθεί ως μη έγκυρη (ελαττωματική) τότε οι διατάξεις του άρθρου 102 συνεχίζουν να ισχύουν. Από την άλλη, η ευθύνη παύει να ισχύει και υπάρχει παραγραφή των αξιώσεων της εταιρείας με την πάροδο διαστήματος τριών ετών από την ημερομηνία κατά την οποία τελέστηκε η πράξη ή υπήρξε παράβλεψη. Εν πάσει περιπτώσει, ακόμη και αν το μέλος παρεμένει ενεργό στο ΔΣ της εταιρείας, μετά το πέρας μίας δεκαετίας, υπάρχει παραγραφή των αξιώσεων της ΑΕ κατά του μέλος ή των μελών του ΔΣ. Κατ' εξαίρεση, αν η ΑΕ το επιθυμεί, σύμφωνα με την παρ. 7 του άρθρου 102, μπορεί να παραιτηθεί των αξιώσεών της για αποζημίωση. Αυτό μπορεί να γίνει αν οι παρόντες στην γενική συνέλευση κατέχουν τουλάχιστον το 10 % του συνολικού εταιρικού κεφαλαίου και συμφωνήσουν για την παραγραφή της αξίωσής τους για αποζημίωση από μέρους των μελών του ΔΣ.³⁸

2.3. ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΑΝΩΝΥΜΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Για την ίδρυση μίας ΑΕ πρέπει να συνταχθεί ένα νομικό έγγραφο το οποίο να περιλαμβάνει τα βασικά στοιχεία τα οποία αφορούν τη διοίκηση, τους μετόχους, τη διάρκεια ζωής της, το πλαίσιο διάλυσής και βεβαίως, το σκοπό της. Με βάση το ν. 3604/2007, το Καταστατικό περιλαμβάνει και στοιχεία σε

³⁷ Ρόκας, Ν. (2018). *Εμπορικές Εταιρείες*, 8^η Έκδοση, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Εκδ. Σάκκουλας, σ. 185-190.

³⁸ Ibid, Σινανιώτη – Μαυρούδη, 2012.

σχέση με την έδρα, τον τρόπο που καταβάλλεται το κεφάλαιό της και το ύψος αυτού, το συνολικό αριθμό των μετόχων, την ονομαστική αξία κάθε μετοχής, τον τρόπο που διεξάγονται οι έλεγχοι, τον ισολογισμό, τα δικαιώματα των μετόχων.³⁹

Επίσης, αναφέρονται αναλυτικά τα ατομικά στοιχεία όλων των φυσικών και νομικών προσώπων τα οποία έχουν υπογράψει το καταστατικό της εταιρείας ή των εξουσιοδοτημένων ατόμων που έχουν αναλάβει να υπογράψουν εκ μέρους τρίτων, τις δαπάνες που απαιτούνται για την ίδρυση μίας ΑΕ, καθώς και τα μέλη τα οποία βαραίνει η ευθύνη της ΑΕ. Για τα πρόσωπα που υπογράφουν το Καταστατικό σημειώνονται τα ονοματεπώνυμά τους, ο Αριθμός Φορολογικού Μητρώου τους (ΑΦΜ), τα στοιχεία της ταυτότητάς τους καθώς και η φύση τους. Είναι βασικό τα στοιχεία αυτά να είναι ακριβή προκειμένου να αποφεύγονται μελλοντικά προβλήματα στη διαδικασία ανάληψης ευθυνών.⁴⁰

Βασικοί υπεύθυνοι για την αποκατάσταση τυχών ζημιών που έχει υποστεί η ΑΕ είναι οι ιδρυτές της ΑΕ ή τρίτα πρόσωπα, φυσικά ή νομικά ή μέτοχοι, οι οποίοι, καλεί τη πίστη, έχουν αποδεχθεί την ανάληψη της εν λόγω ευθύνης. Η ευθύνη αυτή αφορά προβλήματα τα οποία σχετίζονται με παραλείψεις εντός του καταστατικού, δημοσίευση ανακριβών πληροφοριών ή την ακύρωση της ίδρυσής της. Η αποζημίωση παρέχεται εντός πέντε (5) ετών από την επίσημη ημερομηνία ίδρυσης της εταιρείας όπως καταγράφεται στο Καταστατικό και δημοσιοποιείται. Το καταστατικό της ΑΕ καταβάλλεται σε

³⁹ Ibid, Ψυχομάνης, 2018, σ. 216-220.

⁴⁰ Ηλεκτρονική πηγή, “Taxheaven”, Άρθρα Σύσταση – Ίδρυση Α.Ε., <https://www.taxheaven.gr/laws/circular/view/id/7895>. Τελευταία πρόσβαση 28/01/2019.

συμβολαιογράφο παρουσία δικηγόρου όπως ορίζει το άρθρο 42 ν. 3026/1954.⁴¹

Παράλληλα, επιλέγεται η αρμόδια ΔΟΥ που αναλαμβάνει τον έλεγχο και την υποβολή φορολογίας, ενώ η σύσταση της ΑΕ δημοσιοποιείται στο Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως (ΦΕΚ) στα ειδικά τεύχη για τις ΑΕ και τις ΕΠΕ. Η ανακοίνωση για τη σύσταση ΑΕ πρέπει να κατατεθεί άμεσα και στο Εθνικό Τυπογραφείο και να έχει θεωρηθεί από την αντίστοιχη ΔΟΥ. Τόσο η σύσταση όσο και η διάλυση μίας ΑΕ ενέχουν συνέπειες για τα ιδρυτικά της μέλη. Όλα τα νομικά και φυσικά πρόσωπα πρέπει, με βάση το ν. 2859/2000, να υποβάλλουν στην αντίστοιχη ΔΟΥ ειδική δήλωση για την έναρξη εμπορικής δραστηριότητας εντός ενός μήνα από την ημερομηνία σύστασης. Αντίστοιχα, μετά τη δήλωση της διακοπής εργασιών πρέπει να υποβάλλεται αντίστοιχη αίτηση στη ΔΟΥ αλλιώς υπάρχει πρόστιμο.⁴²

Εξίσου σημαντική είναι και η εγγραφή της εταιρείας στο εμπορικό και βιομηχανικό επιμελητήριο. Υποβάλλεται μία αίτηση η οποία υπογράφεται από τους νόμιμους εκπροσώπους της ΑΕ εντός δύο μηνών (60 ημερών) μαζί με το καταστατικό, το ΦΕΚ και τα στοιχεία των μετόχων. Η εγγραφή στο Μητρώο του Επιμελητηρίου είναι υποχρεωτική. Με την εγγραφή της ΑΕ στο Μητρώο του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου, σύμφωνα με τα όσα ορίζει το άρθρο 4 του ν. 2081/92, καθορίζεται το ύψος των συνδρομών των μελών τα οποία δίδονται και αναδρομικά.⁴³

⁴¹ Ibid, Ψυχομάνης, 2018, σ. 210-219.

⁴² Ibid.<https://www.taxheaven.gr/laws/circular/view/id/7895>.

⁴³ Ibid.<https://www.taxheaven.gr/laws/circular/view/id/7895>.

2.4. ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΣΥΣΤΑΣΗΣ ΑΝΩΝΥΜΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Η ίδρυση και η λειτουργία των ΑΕ ρυθμίζεται βάση του εμπορικού δικαίου, αλλά και των διατάξεων του αστικού κώδικα. Απαρχή της θέσπισης ενός σαφούς κανονιστικού πλαισίου για τη ρύθμιση των ΑΕ αποτέλεσε ο νόμος 2190/1920. Ο αστικός κώδικας δίδει σαφείς κανόνες σχετικά με την ταυτότητα των μελών μίας ΑΕ. Μα βάση το άρθρο 3 του ν. 1329/1983 που τροποποίησε το άρθρο 127 ΑΚ, τα μέλη μίας ΑΕ πρέπει να είναι ενήλικες (δεκαοκτώ ετών) εκτός και αν υπάρχει ειδική άδεια από δικαστήριο, ενώ επιτρέπεται ιδρυτικά μέλη να είναι τόσο φυσικά όσο και νομικά πρόσωπα.⁴⁴

Η λειτουργία μίας ΑΕ και η ίδρυσή της προϋποθέτει την ύπαρξη διαθέσιμου κεφαλαίου από τους μετόχους το οποίο, βάση του άρθρου 11 ν. 2579/98 και το ν. 2842/2000 ανέρχεται σε τουλάχιστον εξήντα χιλιάδες ευρώ. Η προϋπόθεση αυτή δεν ισχύει για άλλες κατηγορίες εταιρειών όπως οι ΑΕ που προέρχονται από συγχωνεύσεις. Η ΑΕ συνήθως παίρνει την επωνυμία της ανάλογα με το είδος της και σε αυτήν μπορεί να περιέχεται το όνομα ή το ονοματεπώνυμο ενός ή περισσότερων ιδρυτών, μετόχων ή φυσικού / νομικού προσώπου, αρκεί να συμπεριλαμβάνεται το ακρωνύμιο ΑΕ ή οι λέξεις «Ανώνυμη Εταιρεία». Παράλληλα, αν η εταιρεία έχει διάφορους σκοπούς, τότε, η επωνυμία της μπορεί να αφορά έναν από αυτούς, συνήθως τον κυριότερο. Σε περίπτωση διεύρυνσης της εταιρείας, η αλλαγή της επωνυμίας της δεν είναι υποχρεωτική.⁴⁵

Σε περίπτωση που η ΑΕ δραστηριοποιείται διεθνώς, επιτρέπεται τόσο να μεταφραστεί απευθείας η επωνυμία της σε μία ξένη γλώσσα ή να αποδοθεί με λατινικούς χαρακτήρες. Όλες οι επωνυμίες των εταιρειών κατοχυρώνονται, επομένως, αν επιλεγθεί μία επωνυμία η οποία έχει ήδη χρησιμοποιηθεί από

⁴⁴ Ibid, Ψυχομάνης, 2018, σ. 215-218.

⁴⁵ Ibid. <https://www.taxheaven.gr/laws/circular/view/id/7895>.

άλλη εταιρεία, τότε πρέπει να γίνει εκ νέου μία υποβολή αίτησης επωνυμίας στο Βιομηχανικό Επιμελητήριο. Είναι πιθανό να απορριφθεί και μία επωνυμία η οποία δεν είναι συμβατή με τις απαιτήσεις του νόμου, π.χ. αν εμπεριέχει προσβλητικούς όρους. Αυτό ισχύει και για τη λατινική της ονομασία αφού, άλλωστε, η μετάφραση της επωνυμίας πρέπει να είναι πιστή. Επίσης, η εταιρεία μπορεί να διατηρεί οποιοδήποτε σκοπό επιθυμεί αρκεί να.⁴⁶

- Μην αντιβαίνει στα χρηστά ήθη όπως ορίζονται από την κοινωνία και από τη νομική παράδοση.
- Να περιλαμβάνεται στο καθεστώς ίδρυσής της σαφώς.
- Να είναι έννομος.

Παρακάτω, στο κεφάλαιο που ακολουθεί, γίνεται μία συνολική ανάλυση για τη διοίκηση των ΑΕ με έμφαση στη συγκρότηση, τα καθήκοντα και το ρόλο, γενικά, του ΔΣ αλλά και της ΓΣ σύμφωνα με το ισχύον νομικό πλαίσιο.

⁴⁶ Περάκη, Ε., (2010). *Το νέο δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας*. εκδόσεις Νομικής Βιβλιοθήκης, σ. 216-219.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΩΝΥΜΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ – ΟΡΓΑΝΑ ΚΑΙ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ

Στο παρόν κεφάλαιο εξετάζονται τα επιμέρους ζητήματα τα οποία αφορούν τις ανώνυμες εταιρείες. Έμφαση δίδεται στη διαδικασία της συγκρότησης του Διοικητικού της Συμβουλίου καθώς και τις αρμοδιότητες αυτών.

3.1. ΜΕΤΟΧΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤΗΝ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Βασικό στοιχείο σε ό,τι αφορά τις ΑΕ είναι πως, βάσει του νόμου, τα κέρδη της ανώνυμης εταιρείας αποδίδονται στους μετόχους. Οι μέτοχοι για να ασκήσουν αυτό το δικαίωμα, πρέπει να καταγράφουν λεπτομερώς τις λογιστικές κινήσεις της ΑΕ, τα κέρδη, την πραγματική περιουσιακή της κατάσταση κοκ. Ωστόσο, η ευθύνη βαραίνει και πρόσωπα όπως τα μέλη του Δ.Σ. και τους δανειστές.⁴⁷

Σε περίπτωση, δε, που η ΑΕ είναι εισηγμένη στο χρηματιστήριο, οι οικονομικές καταστάσεις της απασχολούν και την αγορά γενικότερα όσο και τους ιδιώτες που επενδύουν στην απόκτηση μετοχών. Για την αγορά, η κοινοποίηση των πραγματικών καταστάσεων μίας ΑΕ είναι ουσιώδους σημασίας καθώς από αυτήν την προϋπόθεση εξαρτάται η εξασφάλιση της αξιοπιστίας του χρηματιστηρίου γενικότερα και του συστήματος της αγοράς κεφαλαίων. Είναι βασικό οι μέτοχοι να ενημερώνονται σε τακτά χρονικά

⁴⁷ Ibid. Αλεξανδρίδη, 2016, σ. 430-431.

διαστήματα σε σχέση με την πορεία της εταιρείας και παράλληλα, να μην διανέμονται τα κέρδη μεταξύ τους σε τακτά χρονικά διαστήματα. Το πρόβλημα της άμεσης απολαβής των κερδών χωρίς τον πραγματικό έλεγχο της ισχύουσας οικονομικής κατάστασης μπορεί να οδηγήσει σε απώλεια των κερδών και τη δυσλειτουργία της, καθώς δεν θα υπάρχει μία σαφής εικόνα σχετικά με το ενεργητικό της.⁴⁸

Η ιδιότητα του μετόχου σε μία ΑΕ μεταβιβάζεται με την πώληση ή τη μεταβίβαση του τίτλου της μετοχής της εταιρείας. Με την αποδοχή της, το φυσικό ή νομικό πρόσωπο στο οποίο μεταβιβάζεται η κυριότητά της αναλαμβάνει τόσο τα δικαιώματα όσο και τις υποχρεώσεις που έχουν οι υπόλοιποι μέτοχοι της εταιρείας.⁴⁹

3.2. Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗΣ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

Για μία ΑΕ το ΔΣ της είναι το συλλογικό όργανο το οποίο ασχολείται με τις υποθέσεις της και την εκπροσωπεί. Το ΔΣ αναλαμβάνει και τη διαχείριση της περιουσίας της ΑΕ που δεν είναι υπό τον έλεγχο της ΓΣ. Επίσης, διορίζεται με διαφορετικούς τρόπους:

- Από τη ΓΣ της ΑΕ,
- Κατά την σύστασή της από το Καταστατικό,

⁴⁸ Αλεξανδρίδη, 2016, σ. 430.

⁴⁹ Αλεξόπουλος, Κ., (1999). *Στοιχεία Εμπορικού Δικαίου*, Αθήνα: Interbooks, σ. 297.

- Προσωρινά σε περίπτωση που ένα μέλος έχει αποβιώσει ή παραιτηθεί και έως την επόμενη ΓΣ,
- Με υπόδειξη των μετόχων. Ωστόσο, υπάρχει όριο σε αυτήν την περίπτωση και οι μέτοχοι δεν μπορούν να εκλέξουν πάνω από το ένα τρίτο των μελών ΔΣ ενώ για να έχουν αυτή τη δυνατότητα πρέπει να υπάρχει ανάλογη πρόβλεψη στο Καταστατικό.

Το αν τα μέλη του ΔΣ είναι μισθωτά ή μη καθορίζεται από την πρώτη ημέρα που αναλαμβάνουν το ρόλο αυτό. Αν δεν υπάρχει πρόβλεψη για το ύψος της αμοιβής στο Καταστατικό της ΑΕ τότε το εν λόγω ζήτημα ρυθμίζεται με σύγκλιση της ΓΣ. Ελάχιστος αριθμός μελών του ΔΣ είναι τα τρία (3) άτομα, ενώ, ανάλογα με την εταιρεία, μεταβάλλεται και ο αριθμός αυτών.⁵⁰

Επίσης, η ΓΣ έχει το δικαίωμα να αποφασίσει την ανάκληση της σύμβασης διορισμού ενός μέλους του ΔΣ. Το δικαίωμα αυτό το διατηρούν και οι μέτοχοι υπό προϋποθέσεις. Παράλληλα, η θητεία των μελών λήγει σε ορισμένη ημερομηνία, άρα, με τη λήξη της, χάνει την ιδιότητά του. Όλα τα μέλη του ΔΣ διατηρούν το δικαίωμα παραίτησης ενώ, αν υπάρχει εξαιρετικά σοβαρός λόγος, μπορεί να παρέμβει και ο Πρόεδρος του Πρωτοδικείου κατόπιν αιτήσεως των μετόχων και εφόσον οι μέτοχοι που ζητούν την παύση του από το ΔΣ κατέχουν τουλάχιστον το 10% του συνολικού μετοχικού κεφαλαίου.⁵¹

Το ΔΣ πρέπει να συνεδριάζει τακτικά, τουλάχιστον μία φορά το μήνα, αν και δεν είναι απαραίτητο να παρίστανται πάντοτε όλα τα μέλη. Υπάρχει, επίσης, δυνατότητα εξουσιοδότησης ενός μέλους και πρέπει, σε κάθε

⁵⁰ Ibid, Σινανιώτη – Μαυρούδη, 2012.

⁵¹ Ibid, Ψυχομάνης, 2018, σ. 228-230.

περίπτωση, να παρίστανται τουλάχιστον τρία μέλη. Η απόφαση λαμβάνεται με απόλυτη πλειοψηφία πλην εξαιρέσεων οι οποίες αναφέρονται ρητά στο Καταστατικό Συστάσεως όπως αυτό έχει δημοσιευθεί στο αντίστοιχο ΦΕΚ.⁵²

Η δημοσίευση των ονομάτων και της ιδιότητας των μελών καθώς και η εκχώρηση αυξημένων δικαιωμάτων στα μέλη του ΔΣ είναι ένα από τα χαρακτηριστικά που διαφοροποιούν τις ΑΕ από τους λοιπούς τύπους εταιρειών. Από την άλλη, το ΔΣ δεν έχει απεριόριστη εξουσία καθώς:⁵³

- Τα μέλη του ΔΣ δεν μπορούν να είναι εταίροι σε ΟΕ ή ΕΕ με αντίστοιχους σκοπούς με την ΑΕ στην οποία είναι μέλη,
- Μέλη του ΔΣ ή στενοί συγγενείς αυτών δεν μπορούν να λάβουν δάνειο από την εταιρεία.
- Διατηρούν ευθύνη σχετικά με τη διοίκηση και τη διαχείριση των εταιρικών υποθέσεων και, άρα, αν λόγω των πράξεών τους η εταιρεία ζημιωθεί υποχρεούνται σε αποζημίωση αυτής.

Ως όργανο, το ΔΣ είναι υπεύθυνο για τη διοίκηση και την εκπροσώπηση της Ανώνυμης Εταιρείας. αυτό σημαίνει πως είναι το όργανο το οποίο εκπροσωπεί απεριόριστα την Α.Ε. σε περίπτωση δικαστικής ή εξωδικαστικής διαμάχης. Οι αποφάσεις του ΔΣ ήδη από το ν. 2190/1920 είναι δεσμευτικές και υπάρχει σαφής, πλήρης και ρητός διαχωρισμός μεταξύ των ευθυνών και

⁵² Ibid, Μάρκου, 2015, σ. 263-266.

⁵³ Ibid, Σινανιώτη – Μαυρούδη, 2012.

των υποχρεώσεων των μελών της ΓΣ σε σχέση με τα μέλη του ΔΣ, τους ελεγκτές και τους μετόχους.⁵⁴

Η ευθύνη εντός της ανώνυμης εταιρείας για κάθε μία από τις επιμέρους πτυχές της διοίκησης βαραίνει τόσο τη ΓΣ όσο και τους νόμιμους εκπροσώπους της. Οι παράγοντες και τα θέματα για τα οποία αποφασίζει η Γενική Συνέλευση, ωστόσο, διαφέρουν από αυτά για τα οποία την ευθύνη διατηρεί το ΔΣ. Πιο συγκεκριμένα η ΓΣ έχει ευθύνη:⁵⁵

- για την τροποποίηση του Καταστατικού της Ανώνυμης Εταιρείας.
- για τη συγκρότηση των υπόλοιπων οργάνων τα οποία απαρτίζουν την εταιρεία και τον διορισμό των μελών τους.
- για την έγκριση του προϋπολογισμού της Ανώνυμης Εταιρείας σε ετήσια βάση.
- για τη διάθεση των κερδών της Ανώνυμης Εταιρείας.
- για τυχόν αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας της ΑΕ οι οποίες μπορούν να περιλαμβάνουν τη συγχώνευση, την διάσπαση κ.ο.κ.
- για την αξίωση αποζημιώσεων μέσω της διαδικασίας της έγερσης αγωγής αποζημίωσης κατά μελών του ΔΣ ή των ελεγκτών, εφόσον διαπιστωθεί πως με πράξη ή παράβασή τους προκλήθηκε ζημία στην εταιρεία.

⁵⁴ Γεωργακόπουλος, Λ. (1996). *Εγχειρίδιο του Εμπορικού Δικαίου*, Εκδόσεις Σάκκουλα, σ. 265-270.

⁵⁵ Ibid, Σιναιώτη-Μαυρούδη, 2012, σ. 186.

- αντίστοιχα, για να εξεταστεί η χορήγηση είτε αμοιβής ή αποζημίωσης σε μέλη του ΔΣ της εταιρείας, κατόπιν διαβούλευσης / σύγκλισης της ΓΣ για αυτόν ή παρόμοιο σκοπό.
- για την έκδοση ομολογιακών ή άλλων δανείων.

Από τα παραπάνω, απορρέει πως, όχι μόνο τα δικαιώματα των μελών του ΔΣ δεν είναι απεριόριστα, αλλά, αντίθετα, η ΓΣ διατηρεί το δικαίωμα και την ευθύνη για την απόδοση ευθυνών σε περίπτωση που διαπιστωθεί ζημία ή παράβαση / παράλειψη. Επίσης, τα μέλη του ΔΣ έχουν, έως ένα βαθμό, τη δυνατότητα να υπερασπίζονται τον εαυτό τους σε περίπτωση που έχουν αποδείξεις πως οι καταγγελίες τις οποίες υποβάλλει εναντίον τους η ΓΣ δεν ευσταθούν. Αυτή η πτυχή θα εξεταστεί παρακάτω.⁵⁶

3.3. ΕΠΟΠΤΕΙΑ - ΕΛΕΓΧΟΣ

Για μία ΑΕ ο έλεγχος έχει μεγάλη σημασία. Τα όργανα τα οποία έχουν την αρμοδιότητα του ελέγχου είναι οι ελεγκτές και, σύμφωνα με το νόμο, η ανάληψη του ρόλου αυτών δεν μπορεί να τροποποιηθεί από τη ΓΣ ενώ οι έλεγχοι είναι υποχρεωτικοί. Οι έλεγχοι γίνονται σε τακτά χρονικά διαστήματα από τουλάχιστον δύο (2) από τους ελεγκτές όπως ορίζονται από τη ΓΣ ανά εταιρική χρήση. Με την ίδρυση της εταιρείας και την υπογραφή του Καταστατικού Συστάσεως, διορίζονται τα μέλη που διενεργούν τον πρώτο έλεγχο ενώ η αμοιβή καθορίζεται από την σύμβαση εκλογής τους.⁵⁷

Το Διοικητικό Συμβούλιο, επίσης, εποπτεύεται, λοιπόν, από τους ελεγκτές. Οι ελεγκτές έχουν περιορισμένες αρμοδιότητες και η ευθύνη τους αφορά κάθε παραβίαση του Καταστατικού ή του Νόμου. Ωστόσο, δεν

⁵⁶ Παμποκη, Κ. (1994). *Δίκαιο Εμπορικών Εταιρειών*. Εκδόσεις Σάκκουλα, Ελληνική Δικαιοσύνη, σ. 280-293.

⁵⁷ Ibid, Ψυχομάνης, 2018, σ. 265-269.

μπορούν να παρέμβουν σε εταιρικές υποθέσεις και δεν εκπροσωπούν την εταιρεία. Αυτή η λειτουργία αφορά μόνο τα μέλη του ΔΣ. Οι ελεγκτές μπορούν να διατάξουν έλεγχο με βάση εντολή του Πρωτοδικείου εάν και εφόσον υπάρχουν ενδείξεις για σοβαρή παράβαση των νομικών διατάξεων που αφορούν τη λειτουργία των ΑΕ.⁵⁸

Τα υποχρεωτικά βιβλία που διατηρεί μία εταιρεία είναι τρίτης κατηγορίας λογιστικά βιβλία καθώς και βιβλία απογραφών, συγκεντρωτικά ημερολόγια, λογαριασμοί, αναλυτικά καθολικά, βιβλία αποθήκης, βιβλία μετόχων και βιβλία γραμματίων. Με το πέρας κάθε έτους, τα στοιχεία αυτά κοινοποιούνται και υπάρχει απαίτηση να γίνεται αναφορά σε όλες τις δραστηριότητες της στο τελευταίο οικονομικό έτος.⁵⁹

Η ευθύνη των ελεγκτών είναι μεγάλη και διατηρούν την υποχρέωση του να παρακολουθούν την πορεία της ΑΕ σε όλη τη διάρκεια της χρήσης. Ο έλεγχος είναι τόσο λογιστικός όσο και διαχειριστικός. Για το λογιστικό έλεγχο, εξετάζονται τα βιβλία και τα έγγραφα της εταιρείας. Για τον διαχειριστικό έλεγχο, οι ελεγκτές διατηρούν το δικαίωμα να κάνουν υποδείξεις στο ΔΣ. Η φυσική παρουσία τους στην ΓΣ είναι υποχρεωτική και, κατά τη διάρκεια αυτής, αναφέρουν τυχόν παρεκκλίσεις ή παραβιάσεις του Καταστατικού.⁶⁰

Ο τακτικός έλεγχος έχει σημασία για τους εταίρους καθώς οι μέτοχοι έχουν μεγαλύτερη ασφάλεια και περιορίζεται ο κίνδυνος των λαθών και των παραλείψεων. Επειδή οι ελεγκτές αναλαμβάνουν πλήρη ευθύνη για παραβάσεις του νόμου και εταιρικά πταίσματα, περιορίζεται και ο κίνδυνος απώλειας κερδών από τους μετόχους. Τα μέλη του ΔΣ έχουν υποχρεώσεις

⁵⁸ Φινοκαλιώτη, Α. (2014), *Η αστική ευθύνη των διοικούντων Α.Ε. & Ε.Π.Ε. για φορολογικές οφειλές*. Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Εκδ. Σάκκουλα, σ. 125-130.

⁵⁹ Ibid, Ψυχομάνης, 2018.

⁶⁰ Ibid, Σινανιώτη – Μαυρούδη, 2012.

και αστικές όσο και ποινικές ευθύνες, οπότε ο τακτικός έλεγχος μπορεί, παράλληλα, να μειώσει και τη δική τους έκθεση σε κίνδυνο.⁶¹

Για να γίνει αυτός ο έλεγχος πρέπει να υπάρχει διαρκής εποπτεία. Ο έλεγχος μπορεί να οριζόντιος ή κάθετος. Η έννοια του οριζόντιου ελέγχου είναι αρκετά σύνθετη. Με τον οριζόντιο έλεγχο πραγματοποιείται, επί της ουσίας, ένας αυτοέλεγχος από τα μέλη του ΔΣ της Ανώνυμης Εταιρείας με βάση το άρθρο 87 του ν. 4548/2018. Αυτή η υποχρέωση ελέγχου είναι θεμελιώδης στο νέο νόμο. Εφαρμόζοντας το άρθρο αυτό, κάθε μέλος του ΔΣ πρέπει να μπορεί να ελέγχει τις πράξεις και τις δραστηριότητες των άλλων μελών και να εφαρμόζει την «αρχή της συλλογικής ευθύνης». Η υποχρέωση αυτή είναι ταυτόχρονα, όμως, και δικαίωμα για τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου, αφού οι ίδιοι αναλαμβάνουν το ρόλο του ελεγκτή.⁶²

Για να αναγνωρίζεται σε αυτά τα πρόσωπα το δικαίωμα ελέγχου, πρέπει να τηρούνται όλες οι τυπικές προϋποθέσεις του προαναφερθέντος άρθρου 87 και άρα:⁶³

A. να έχει συγκροτηθεί επισήμως το Διοικητικό Συμβούλιο της Ανώνυμης Εταιρείας.

B. να υφίσταται σχετική πρόβλεψη στο Καταστατικό της ΑΕ.

Αυτό σημαίνει πως η «σιωπηρή ανάθεση» δεν επαρκεί και είναι υποχρεωτικό να υπάρχει ανάλογη δήλωση στο Καταστατικό της Ανώνυμης Εταιρείας. Επιπλέον, για τον έλεγχο, κάθε μέλος του ΔΣ θα πρέπει να

⁶¹ Ibid, Ψυχομάνης, 2018.

⁶² Ο.π. Βερβεσός, 2019, σ. 210.

⁶³ Ο.π. Βερβεσός, 2019, σ. 210-211.

εξετάζει πραγματικά δεδομένα στον τομέα του και να ελέγχεται για τις δραστηριότητές του σε αυτόν και μόνο. Εποπτεία, ωστόσο, υπάρχει για όλα τα μέλη. Το μέγεθος, όμως, της εποπτείας καθώς και οι μέθοδοι, τα μέσα, το εύρος κοκ. καθορίζονται από κριτήρια όπως το μέγεθος της εταιρείας, τα καθήκοντα κάθε μέλους του ΔΣ όπως και τη χρονική στιγμή κατά την οποία διαπιστώθηκε παράβαση. Για τα νέα μέλη υπάρχει η πρόβλεψη για εποπτεία και καθοδήγηση για τους πρώτους μήνες. Η διάσταση της διαρκούς εποπτείας είναι διαφορετική. Όταν υπάρχει σαφής υπόνοια για την ύπαρξη παραβατικών συμπεριφορών, λ.χ. το πρόσωπο καλείται να αναφέρει αν όντως προβαίνει σε τέτοιου είδους συμπεριφορές. Ανάλογα, αν υπάρχουν αμφιβολίες για το επίπεδο εσωτερικής διοίκησης και την αποτελεσματικότητα του ΔΣ, η ΓΣ μπορεί να καλέσει σε νέο έλεγχο ή τα ίδια τα μέλη του ΔΣ να προβούν σε εσωτερικούς ελέγχους. Ο ίδιος ο Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου διατηρεί υποχρέωση και δικαίωμα εσωτερικού ελέγχου.⁶⁴

Από την άλλη, ο κάθετος έλεγχος, αφορά τον έλεγχο των κατώτερων στην ιεραρχία στελεχών από τα πρόσωπα που τους έχουν αναθέσει συγκεκριμένες αρμοδιότητες και ρόλους στα πλαίσια της εργασίας τους. Για τα κατώτερα στελέχη, την ευθύνη για πταίσματα, παραβάσεις και παραλείψεις την έχει η ίδια η εταιρεία. Η ευθύνη αυτή προκύπτει τόσο από το γεγονός πως τα πρόσωπα τα οποία προσλαμβάνονται πρέπει να έχουν ικανότητες και προσόντα που να ανταποκρίνονται στις ανάγκες και τις υποχρεώσεις της θέσης τους όσο και στο γεγονός ότι, στην περίπτωση που τα καθήκοντά τους είναι σύνθετα, επιβάλλεται η κατάλληλη ανάλυση από τους ανωτέρους των καθηκόντων αυτών και η καθοδήγηση.⁶⁵

Ιδιαίτερως, στην περίπτωση του κάθετου ελέγχου, κάθε ανώτερο στέλεχος της διοίκησης πρέπει να υποδεικνύει στους κατώτερους υπαλλήλους τους κινδύνους από την ανάληψη του έργου καθώς και τις

⁶⁴ Ο.π. Βερβεσός, 2019, σ. 211-214

⁶⁵ Ο.π. Βερβεσός, 2019, σ. 213-214.

συνέπειες από τη μη τήρηση των συμφωνηθέντων κατά την ανάληψη αυτού. Και στην περίπτωση του κάθετου ελέγχου ισχύει πως ο έλεγχος γίνεται ανά περίπτωση και ανάλογα με το είδος και το μέγεθος της επιχείρησης. Παραδείγματος χάριν, τα κριτήρια ελέγχου είναι πιο αυστηρά για έναν έμπειρο συνεργάτη σε σύγκριση με έναν νεοπροσληφθέντα.⁶⁶

⁶⁶ Ο.π. Βερβεσός, 2019, σ. 214-215.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η ΕΥΘΥΝΗ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΣΤΙΣ ΑΝΩΝΥΜΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, οι ΑΕ αποκτούν τη νομική τους προσωπικότητα με την εγγραφή τους στο μητρώο και την καταχώρησή τους σε αυτό. Το εθνικό νομικό πλαίσιο έχει εξελιχθεί σε σημαντικό βαθμό για να επιτρέψει την καλύτερη οργάνωση και διοίκηση των Α.Ε. και τον επιμερισμό των ευθυνών σε αυτές. Οπότε, η ευθύνη των μελών του ΔΣ υφίσταται, ως έννοια, από την στιγμή που η ΑΕ αναγνωρίζεται ως εταιρεία εμπορικού δικαίου και μετά.

4.1. ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΔΣ

Από το ν. 2190/1920 μέχρι και σήμερα, με το ν. 4548/2018, το εθνικό νομικό πλαίσιο έχει μεταβληθεί σε ένα σημαντικό βαθμό για να μπορέσει να συμβαδίσει με τις σύγχρονες εξελίξεις του τομέα σε σχέση με τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα των μετόχων, των μελών της ΓΣ και, βεβαίως, των μελών του ΔΣ.⁶⁷

⁶⁷ Ibid, Ψυχομάνης, 2018, σ. 256-270.

4.1.1. Ο ΝΕΟΣ ΝΟΜΟΣ 4548/2018 ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ

Οι ευθύνες των μελών του ΔΣ, επομένως, καθορίζονται τόσο από το ισχύον δίκαιο για τις εμπορικές εταιρείες, όσο και από το καταστατικό της εταιρείας αλλά και τις αποφάσεις της ΓΣ. Το ΔΣ έχει τόσο εκχωρητές όσο και μη αρμοδιότητες. Οι μη εκχωρητές αρμοδιότητές του περιλαμβάνουν τον έλεγχο της πορείας της εταιρείας σε βάθος χρόνου, μέσω της έγκρισης από τη μία, της μακροπρόθεσμης στρατηγικής που ακολουθεί η εταιρεία όσο και, από την άλλη, των στόχων που θέτει η διοίκηση. Επίσης, οι αρμοδιότητες του ΔΣ αφορούν, μεταξύ πολλών:⁶⁸

- την εποπτεία της ΑΕ.
- Τη συμμόρφωση της εταιρείας και των οργάνων της με την ισχύουσα νομοθεσία αλλά και το κανονιστικό πλαίσιο της εταιρείας.
- Τη διατύπωση ή αναδιατύπωση και αναθεώρηση των αξιών της ΑΕ.
- Τον έλεγχο και την παρακολούθηση των πράξεων και των αποφάσεων των λοιπών ανώτερων οργάνων της Διοίκησης της ΑΕ, προς αποφυγήν λαθών και παραλείψεων. Σε περίπτωση που το ΔΣ εντοπίσει τέτοια προβλήματα και δεν λάβει δράση, τότε, για το εξωτερικό της εταιρείας, ως το όργανο που εκπροσωπεί τα συμφέροντά της, κρίνεται συνολικά υπεύθυνο.
- Την ανάληψη δράσεων για την αποφυγή των συγκρούσεων παντός τύπου εντός της εταιρείας, κυρίως στα ανώτερα ιεραρχικά στρώματα, για την καλύτερη προστασία των συμφερόντων των μετόχων και της ΑΕ.

⁶⁸ Ibid, Ρόκας, 2018, σ. 292-308.

Μέχρι πρότινος, το ζήτημα της ευθύνης των μελών της ΑΕ έναντι αυτής, δηλαδή η εσωτερική τους ευθύνη, αποτελούσε «νεκρό γράμμα» για την εθνική έννομη τάξη και η δομή της Ανώνυμης Εταιρείας ήταν τέτοια που λειτουργούσε με βάση την πλειοψηφία των μετόχων ή από άτομα που χαίρουν της εμπιστοσύνης του πλειοψηφούντος μετόχου. Αυτό σήμαινε, στην πράξη, πως παρατηρούνταν σοβαρό πρόβλημα αφού υπήρχε ζήτημα ταύτισης συμφερόντων και τα εμπλεκόμενα μέρη έπρεπε να επιλύουν τα προβλήματα τα οποία προέκυπταν με μυστικότητα. Πλέον, ιδίως από το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης και αργότερα, παρότι ο συμβιβασμός παραμένει σημαντικός για την καλή λειτουργία των εταιρειών, απαιτείται διαφάνεια.⁶⁹

Ο νόμος 4548/2018, θεωρείται αποτέλεσμα των μνημονιακών δεσμεύσεων της Ελλάδας προς τους δανειστές και τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα. Αναλυτικότερα, τροποποιεί τον κ.ν. 2190/1920 και περιέχει συμπληρωματικές διατάξεις οι οποίες έχουν ως στόχο την αναθεώρηση του υφιστάμενου νομικού πλαισίου και την εναρμόνισή του με το περιεχόμενο της Οδηγίας αρ. 2017/828 της 17^{ης} Μαΐου 2017, η οποία συμπληρώνει την Οδηγία 2007/36/ΕΚ για τα δικαιώματα των μετόχων των Ανώνυμων Εταιρειών.⁷⁰

Μία άλλη εξέλιξη η οποία παρατηρήθηκε τα τελευταία δέκα έτη είναι πως αυξήθηκαν κατά ένα υπολογίσιμο ποσοστό, οι αγωγές για την αποκατάσταση των ζημιών και την αποζημίωση της εταιρείας από δράσεις ή παραλείψεις των μετόχων. Συγκεκριμένα, τέθηκαν περισσότερο σαφείς όροι σχετικά με τη σύναψη συμβάσεων ασφάλισης αστικής ευθύνης και, ως εκ

⁶⁹ Ό.π. Βερβεσός, 2019, σ. 201.

⁷⁰ Περάκης, Ευ., (2019). *Το νέο δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας*, Αθήνα, Εκδόσεις Νομικής Βιβλιοθήκης, σ. 4.

τούτου, υπάρχει περισσότερη ενημέρωση στον τομέα αλλά και περισσότερες παραβάσεις οι οποίες γίνονται ευρέως γνωστές.⁷¹

Βάσει του ν. 4548/2018, το νομικό πλαίσιο για την ευθύνη των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου στην Ανώνυμη Εταιρεία τροποποιείται. Συγκεκριμένα, το έκτο τμήμα του νόμου, άρθρα 77 – 115, περιλαμβάνει τις διατάξεις οι οποίες αφορούν το ρόλο του ΔΣ στην ΑΕ.

4.1.2. ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ

Συνολικά, οι υποχρεώσεις των μελών του ΔΣ της Ανώνυμης Εταιρείας αφορούν:⁷²

- Την υποχρέωση επιμέλειας.
- Την υποχρέωση πίστης.
- Την υποχρέωση μη ανταγωνισμού.

Με το άρθρο 96, τριχοτομείται η υποχρέωση επιμέλειας από μέρους των διοικητών της ΑΕ. Έτσι, ορίζεται η υποχρέωση της τήρησης της νομιμότητας από τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου, η επιμέλεια με τη στενή έννοια, ως μέρος των ευθυνών τους για την καλύτερη επίτευξη των στόχων της Ανώνυμης Εταιρείας και η υποχρέωση εποπτείας και ελέγχου.⁷³

⁷¹ Ο.π. Βερβεσός, 2019, σ. 200-201.

⁷² Ο.π. Βερβεσός, 2019, σ. 203-207.

⁷³ Ο.π. Βερβεσός, 2019, σ. 204-205.

Για το ΔΣ εισήχθησαν νέοι κανόνες που αφορούν τη διαφάνεια των δραστηριοτήτων τους και, ειδικά, του συστήματος αμοιβών τους (άρθρα 109 -114) και τη λειτουργία τους εν καιρώ κρίσης. Στόχος ήταν το να καλυφθούν τα νομικά κενά που υπήρχαν στις προγενέστερες διατάξεις και να μειωθούν τα προβλήματα στην πρακτική εφαρμογή του εμπορικού δικαίου στις Ανώνυμες Εταιρείες.⁷⁴

Ο νόμος αυτός εξυπηρετεί, επίσης, στον περιορισμό της κατάχρησης και της κακόπιστης διαχείρισης από μικρότερες Ανώνυμες Εταιρείες οι οποίες, συχνά, παραβιάζουν το ισχύον νομικό καθεστώς και εκμεταλλεύονται τις συνθήκες της κρίσης για να κερδοφορήσουν. Αυτό, για το Διοικητικό Συμβούλιο, σημαίνει πως αποδίδεται στα μέλη του ευθύνη στις περιπτώσεις που η ΑΕ συνάπτει συμβάσεις οι οποίες δεν ακολουθούν το γράμμα του νόμου ή που επιχειρείται η κερδοφορία αυτών με παράνομα μέσα.⁷⁵

Με το νόμο 4548/2018, ενισχύεται και ο ρόλος της Γενικής Συνέλευσης και προβλέπονται διατάξεις για την επίλυση των συγκρούσεων εντός της ΑΕ. Τα άρθρα 97 – 98 αφορούν την καλόπιστη συνεργασία και την υποχρέωση πίστης από μέρους των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου στις Ανώνυμες Εταιρείες. Η υποχρέωση πίστης συνδέεται άρρηκτα με την ευθύνη των μελών του ΔΣ της ΑΕ και δεν απορρέει αποκλειστικά και μόνο από τη θέση την οποία κατέχουν εντός της εταιρείας αλλά και από την εξουσία που τους επιφέρει η εν λόγω θέση. Άρα, επειδή τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου λαμβάνουν αποφάσεις που έχουν σημαντικά επακόλουθα για την θέση και την πορεία της εταιρείας, άρα, υπάρχει και υποχρέωση πίστης και επιμέλειας, η οποία καλύπτεται από το περιεχόμενο του άρθρου 102.⁷⁶

⁷⁴ Ο.π. Ψυχομάνης, 2018.

⁷⁵ Ο.π. Περάκης, 2019, σ. 192-199.

⁷⁶ Ο.π. Βερβεσός, 2019, σ. 203-204.

Το άρθρο 97 ορίζει πως, αν διαπιστωθεί σύγκρουση συμφερόντων ανάμεσα σε μέλη του ΔΣ ή συνδεδεμένα πρόσωπα της ΑΕ, τότε τα εν λόγω πρόσωπα στερούνται το δικαίωμα ψήφου επί σημαντικών ζητημάτων που αφορούν την ΑΕ και το ζήτημα παραπέμπεται στη ΓΣ εάν δεν υπάρχει ο απαιτούμενος αριθμός μελών του ΔΣ (απαρτία). Εξαίρεση αποτελεί η πιθανότητα του να είναι ένας εκ των μετόχων κάτοχος ποσοστού άνω του 5 % του συνολικού μετοχικού κεφαλαίου. Στην περίπτωση αυτή, συγκαλείται η ΓΣ σύμφωνα με το άρθρο 100.⁷⁷

Στα πλαίσια της εφαρμογής του νέου νόμου για τις ανώνυμες εταιρείες (ΑΕ) προβλέπεται, δε, το δικαίωμα αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου στο τριπλάσιο εφόσον το αποφασίσει το ΔΣ ή στο επταπλάσιο με έγκριση και απόφαση της ΓΣ. Αυτό το δικαίωμα επιτρέπει, μεν, την αύξηση της δικαιοδοσίας του ΔΣ αλλά ορίζει και τον συγκεκριμένο περιορισμό, καταδεικνύοντας το γεγονός πως η ΓΣ έχει αυξημένες αρμοδιότητες έναντι του Διοικητικού Συμβουλίου⁷⁸.

Για το ΔΣ προβλέπεται, πλέον, και ανώτερος αριθμός μελών, που είναι δεκαπέντε (15) μέλη και διατηρείται το κατώτατο όριο των τριών (3) μελών. Σύμφωνα με το νέο νόμο, το δικαίωμα μέλους στο ΔΣ θα ορίζεται στο Καταστατικό της εταιρείας, αν και ορίζεται μία μέγιστη διάρκεια θητείας που δεν θα υπερβαίνει τα έξι (6) συνολικά συναπτά έτη. Ταυτόχρονα, αναφέρεται η δυνατότητα συνεδρίασης και λήψης αποφάσεων, π.χ. αν ένας αριθμός μελών απουσιάζει και επιθυμεί να συμμετάσχει με ψηφιακά μέσα

⁷⁷ Ό.π. Περάκης, 2019, σ. 194-197.

⁷⁸ Πετράκης, Ε. (2019). «Η νέα νομοθεσία για τις ανώνυμες εταιρείες: ν. 4548/2018», TMS Auditors, διαθέσιμο σε <http://tms-auditors.gr/uploads/enhmerwtikon4548.pdf>, ανάκτηση 15/06/2019, σ. 12.

(τηλεδιάσκεψη), όπως και λήψης αποφάσεων σε πρακτικά και χωρίς να προηγηθεί συνεδρίαση.⁷⁹

Σύμφωνα με το άρθρο 99 του ν. 4548/2018, το Διοικητικό Συμβούλιο υποχρεούται να παράσχει άδεια για την σύναψη συμβάσεων με συνδεδεμένα μέρη. Αν δεν δοθεί η αντίστοιχη άδεια, τότε η Σύμβαση κρίνεται ως άκυρη. Αυτή η διάταξη είχε ως στόχο την ενίσχυση του επιπέδου ελέγχου και διαφάνειας των λειτουργιών του ΔΣ αλλά και την παροχή των ανάλογων εγγυήσεων σε τρίτα μέρη και στους μετόχους της ΑΕ.⁸⁰

Βασικό αντικείμενο συζήτησης ανάμεσα στους επιστήμονες της νομικής επιστήμης, αποτέλεσε η διάταξη του άρθρου 99, σε συνδυασμό με τα άρθρα 102 – 105. Βάσει των διατάξεων αυτών, προβλέπονται εξαιρέσεις στη διαδικασία, οι οποίες μπορούν να δημιουργήσουν προβλήματα στην ΑΕ. Συγκεκριμένα, επιτρέπεται το να εξαιρεθούν συγκεκριμένες συμβάσεις αφού η παρ. 1 του άρθρου 99, κατά το περιεχόμενο της παρ. 3 άρθ. 99 ν. 4548/2018 δεν ισχύει σε περιπτώσεις στις οποίες:⁸¹

- οι συμβάσεις δεν ξεπερνούν το όριο των τρεχούμενων συναλλαγών της ΑΕ, ορίζοντας ως «τρέχουσες συναλλαγές» τις συνήθεις δραστηριότητες της εταιρείας ανάλογα με το μέγεθος και το αντικείμενό τους στην αγορά.
- η σύμβαση αφορά τις αμοιβές των μελών του ΔΣ ή του ΓΔ της εταιρείας, σύμφωνα με το περιεχόμενο των άρθρων 109 -114.

⁷⁹ Ο.π. Πετράκης, 2019, σ. 15.

⁸⁰ Ο.π. Πετράκης, 2019, σ. 195-196.

⁸¹ Ο.π. ν. 4548/2018.

- οι συμβάσεις έχουν συναχθεί από πιστωτικά ιδρύματα (τράπεζες) στα πλαίσια της εφαρμογής των μέτρων για τη διαφύλαξη της σταθερότητας εν μέσω προληπτικής εποπτείας.
- οι συμβάσεις είναι μεταξύ της ΑΕ και των μετόχων της ή εταιρείας που είναι 100% θυγατρική της ΑΕ.

Τέλος, σύμφωνα με το επίμαχο άρθρο 102, ορίζονται τα εξής:⁸²

1. κάθε ένα εκ των μελών του ΔΣ ευθύνεται για τις ζημίες της ΑΕ λόγω πράξεων ή παραλείψεων οι οποίες αποτελούν παράβαση των καθηκόντων που ορίζονται από το Καταστατικό της ΑΕ για τα μέλη του ΔΣ.
2. Στην περίπτωση που αποδειχθεί πως το μέλος του ΔΣ έδρασε με σύνεση και επιμέλεια δεν υφίσταται αυτή η ευθύνη.
3. Αν η ζημία προκλήθηκε από πράξεις περισσότερων του ενός μελών, τότε η ευθύνη αποδίδεται σε όλα τα εμπλεκόμενα μέρη.
4. Η ευθύνη δεν υφίσταται αν οι παραλείψεις ή οι πράξεις του ΔΣ έχουν γίνει κατόπιν απόφασης της ΓΣ ή καλόπιστα, απουσίας ανάλογης πληροφόρησης ή με στόχο την εξυπηρέτηση του εταιρικού συμφέροντος.
5. Το άρθρο 102 εφαρμόζεται και για την ευθύνη των προσώπων που έχουν διαχειριστικό ρόλο ή ρόλο εκπροσώπου στην ΑΕ.

⁸² Ο.π. Περάκης, 2019, σ. 202-204.

6. Οι αξιώσεις της ΑΕ για αποζημίωση παραγράφονται εντός τριετίας.
7. Διαφορετικά, η ΑΕ μπορεί να παραιτηθεί από τις αξιώσεις της για αποζημίωση μετά την πάροδο δύο ετών ή να επέλθει συμβιβασμός.

Τα μέλη του ΔΣ έχουν, επίσης, εσωτερική ευθύνη από αδικοπραξία. Αυτό σημαίνει πως όταν μία πράξη ενός μέλους του ΔΣ της ΑΕ είναι ζημιογόνα για την εταιρεία ή, αντίστοιχα, η παράλειψη είναι υπαίτια για την πρόληψη ζημίας στην ΑΕ, τότε με βάση το άρθρο 914 και το 919 του Αστικού Κώδικα, η πράξη αυτή κρίνεται ως «παράνομη». Επίσης, τα μέλη του ΔΣ έχουν ενδοσυμβατική ευθύνη, η οποία προκύπτει από τους κανόνες του κοινού δικαίου.⁸³

4.1.3. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ωστόσο, υπάρχει ένα σοβαρό πρόβλημα στην εφαρμογή του νόμου, καθώς κρίνεται ως ιδιαίτερα σύνθετη η προσπάθεια συνυπολογισμού αμφοτέρων κόστους και ζημίας. Αντίστοιχα προβλήματα παρατηρούνται στην περίπτωση που η εταιρεία έχει υπερβεί το αντικείμενό της. Τέλος, υπάρχει ρίσκο λανθασμένης εκτίμησης όταν παραβιάζονται οι εξωτερικές δεσμεύσεις των μελών του ΔΣ.⁸⁴

Με το να περιληφθούν οι διατάξεις αυτές, υπάρχει το ρίσκο της ανεφαρμογής του νόμου στην πράξη αφού προβλέπονται διάφορες εξαιρέσεις τις οποίες μπορούν να επικαλεστούν τα μέλη του ΔΣ σε περίπτωση άμεσης ή έμμεσης παράβασης μίας διάταξης. Επίσης, η εξαίρεση των αμοιβών των μελών του ΔΣ από τη διάταξη του άρθρου 99 παρ. 1

⁸³ Παμπούκης, Κ. (1985), *Ζητήματα από την ευθύνη για την διοίκηση της Ανώνυμης Εταιρείας*, ΕΕμπΔ, σ. 368-370.

⁸⁴ Ο.π. Βερβεσός, 2019, σ. 205-207.

σημαίνει πως, ναι μεν, δεν τίθενται σε κίνδυνο τα συμφέροντα της μειοψηφίας, αλλά απουσιάζει και ο απαιτούμενος βαθμός ελέγχου.⁸⁵

Έτσι, το άρθρο 102 θεσπίζει την έννοια της ευθύνης των μελών του ΔΣ. Ωστόσο, ο χαρακτήρας του είναι περισσότερο προληπτικός, αφού εξαναγκάζει τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου να εφαρμόζουν την αρχή της επιμέλειας και της καλής πίστης, ούτως ώστε να μην βρεθούν σε κίνδυνο και να μην υπάρξει αξίωση της εταιρείας για αποζημίωση ή αποκατάσταση των ζημιών εναντίον τους.⁸⁶

Αντίστοιχο περιεχόμενο έχει και η διάταξη του άρθρου 103, η οποία έχει ως σκοπό το να αντισταθμίζεται, για την εταιρεία, η διάσταση μεταξύ των μελών του ΔΣ και του προσώπου που διατηρεί την ευθύνη της ΑΕ και την ευθύνη για τις ενέργειες των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου αυτής. Επομένως, υπάρχει καλύτερος επιμερισμός της ευθύνης και μειώνεται το ρίσκο για πρόκληση ζημίας ή βλάβης, αφού, ναι μεν εξυπηρετούνται τα συμφέροντα των μετόχων, αλλά αποτρέπονται οι κακόβουλες ενέργειες από τα μέλη του ΔΣ σε βάρος της εταιρείας. Ούτε, όμως, η διάταξη του άρθρου 102 ούτε αυτή του 103 δεν έχει ως σκοπό το να μειωθεί η ισχύς και η αυτονομία του ΔΣ ή να προβλεφθούν προληπτικές κυρώσεις.⁸⁷

⁸⁵ Κουμεντάκης, (2018), «Ο νέος νόμος για τις Ανώνυμες Εταιρείες», στο <https://koumentakislaw.gr/arthra/o-neos-nomos-gia-tis-anonymes-etaireies/>.

⁸⁶ Ο.π. Βερβέσος, 2019, σ. 203.

⁸⁷ Ο.π. Βερβέσος, 2019, σ. 203.

4.2. Η ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΑΝΩΝΥΜΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Νομικά, η έννοια της εσωτερικής ευθύνης έχει μεγάλη σημασία. Με βάση το άρθρο 9 του προεδρικού διατάγματος 4237/1962, που τροποποίησε το άρθρο 22^α του ν. 2190/1920, είναι βασικό τα μέλη του ΔΣ να έχουν ευθύνη επί των εσωτερικών υποθέσεων μίας εταιρείας προκειμένου να αποφεύγονται τα προβλήματα τα οποία δημιουργεί η έλλειψη διατάξεων για την αποκατάσταση των ζημιών και, όπως αναφέρεται στην εν λόγω διάταξη, οι ζημίες που οφείλονται σε «κακοδαιμονία».⁸⁸

Ο όρος «εσωτερική ευθύνη» απαντάται στη διαθέσιμη βιβλιογραφία και ως «ενδοεταιρική ευθύνη». Ο νέος νόμος για τις Ανώνυμες Εταιρείες προβλέπει, σήμερα, πως ορίζονται νέες διατάξεις για το εύρος της ευθύνης, τη διάρκεια και τις αξιώσεις σε περίπτωση άσκησης εταιρικής αγωγής από μέρους της ΑΕ προς τους διοικητές της.⁸⁹

Τα μέλη του ΔΣ έχουν οργανική εσωτερική ευθύνη που καλύπτει όλα τα ζητήματα που εμπíπτουν στις αρμοδιότητές τους, με άλλα λόγια, εάν από παράλειψη ή πράξη τους προκύψει ζημία ή πρόβλημα στο εσωτερικό της επιχείρησης, τότε το μέλος ή τα μέλη του ΔΣ το οποίο / τα οποία θεωρούνται υπεύθυνα για το εν λόγω ζήτημα, καλούνται να αποζημιώσουν την εταιρεία ή / και τους μετόχους αυτής. Αυτή η διάταξη είναι σημαντική διότι τα μέλη του

⁸⁸ Μάρκου, Α. (2015). *Παρατηρήσεις επί των άρθρων 22^α, παρ. 1,2, 22β, παρ. 1, κ.ν. 2190/1920*, στο «Σύγχρονα Ζητήματα Εταιρικής Ευθύνης», Πρακτικά 12^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου Εταιρικής Ευθύνης, σ. 90.

⁸⁹ Κουμεντάκης, «Ευθύνη Μελών Δ.Σ. της Α.Ε.: Οι ευθύνες που απορρέουν από το νέο νόμο», διαθέσιμο σε <https://koumentakislaw.gr/arhtra/efthynh-melon-ds-part-1/>, πρόσβαση 26/06/2019.

ΔΣ, ουσιαστικά, είναι αρμόδιοι για τη διαχείριση περιουσίας τρίτων και, ως εκ τούτου, πρέπει να υπάρχει πρόβλεψη για μέτρα τα οποία θα προστατεύουν το κεφάλαιο της εταιρείας και, συνεπώς, των μετόχων.⁹⁰ Εσωτερική ευθύνη μπορεί να προκύψει και σε περίπτωση που ένα μέλος του ΔΣ εν γνώσει του προτείνει ή εγκρίνει ένα πρόσωπο το οποίο είναι ακατάλληλο να αναλάβει το ρόλο του διοικούντος ή του ελεγκτή στην Ανώνυμη Εταιρεία.⁹¹

Ενώ, όμως, η ευθύνη των μελών του ΔΣ είναι απολύτως σημαντική, ως παράμετρος, δεν είναι απόλυτα ξεκάθαρο το πότε οι μέτοχοι και τα μέλη της ΓΣ θα απαιτήσουν την τιμωρία ή θα αξιώσουν αποζημίωση. Για τις εσωτερικές υποθέσεις της Ανώνυμης Εταιρείας, το καταστατικό της είναι αυτό το οποίο και ρυθμίζει τα ζητήματα αυτά, και η ευθύνη είναι «νόθος αντικειμενική». Επίσης, κρίνεται πως, επειδή το ΔΣ λειτουργεί ως συλλογικό όργανο, έως ενός βαθμού, όλα τα μέλη του είναι υπεύθυνα για πιθανές ζημιές ή βλάβες.⁹²

Με βάση το ισχύον, άλλωστε, δίκαιο, η διαχείριση της περιουσίας άλλων προσώπων από τρίτους, όπως συμβαίνει στην περίπτωση του διοικητικού συμβουλίου των Ανώνυμων Εταιρειών, ενέχει συνέπειες επειδή εφαρμόζεται το «δίκαιο της εντολής». Με βάση τον αστικό κώδικα (ΑΚ 734 – 736), η κατάχρηση του δικαιώματος ενός προσώπου με σκοπό τον πλουτισμό ή την εκμετάλλευση της περιουσίας των μετόχων, διώκεται ποινικά. Αυτό ισχύει και για τα μέλη του ΔΣ.⁹³

⁹⁰ Ibid, Μάρκου, 2015.

⁹¹ Ο.π. Βερβεσός, 2019, σ. 211.

⁹² Βλ. Απόφαση 1284/2017 του Αρείου Πάγου, διαθέσιμο σε http://www.areiospagos.gr/nomologia/apofaseis_DISPLAY.asp?cd=P6WNE2C7BS7YHDC1X6VYR4Z0OGZ2LN&apof=1284_2017&info=%D0%CF%CB%C9%D4%C9%CA%C5%D3%20-%20%20%C11.

⁹³ Τρίκη, Α. (2016). *Γενικό Ενοχικό Δίκαιο*, Φεβρουάριος 2016, διαθέσιμο σε <http://www.nomothesia.net/wp->

4.2.1. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΟΥ ΔΣ ΤΗΣ ΑΕ

Παραπάνω, στην παρουσίαση της εθνικής νομοθεσίας για τις ανώνυμες εταιρείες έγινε λόγος για το ρόλο του Δικαστή στην αξιολόγηση των δεδομένων μίας υπόθεσης και στις περιπτώσεις στις οποίες το Δικαστήριο καλούνταν να κρίνει επί μιας σύνθετης περίπτωσης. Οι συνηθέστερες περιπτώσεις κατά τις οποίες υπάρχουν ζητήματα τα οποία δεν μπορούν να ρυθμιστούν εντός της εταιρείας ή με βάση την ισχύουσα νομολογία, κρίνονται σε ειδικά δικαστήρια.

Για τα μέλη του ΔΣ της Ανώνυμης Εταιρείας, η εσωτερική ευθύνη μεταφράζεται σε μία συνολική υποχρέωση της εταιρείας ως νομικό πρόσωπο. Ως εκ τούτου, τόσο τα δικαιώματα των εργαζομένων όσο και ο σκοπός και το προϊόν της εταιρείας χαιρούν προστασίας. Από την άλλη, αν αποδειχθεί πως, παρότι τα μέλη του ΔΣ έλαβαν κάθε δυνατό μέτρο για την προστασία των συμφερόντων της ΑΕ και έδρασαν καλόπιστα, προέκυψε ζημία, τότε υπάρχουν ελαφρύνσεις. Σε περιπτώσεις, λοιπόν, που διαπιστώνεται μία παράβαση, αρμόδιο να κρίνει είναι, αρχικά, το πλημμελειοδικείο, και, αν ασκηθεί έφεση, τα ανώτερα δικαστήρια όπως ο Άρειος Πάγος.⁹⁴

Στο εμπορικό δίκαιο υπάρχει και η διάσταση της «συρροής αξιώσεων». Συρροή αξιώσεων υφίσταται όταν ένα πρόσωπο βαραίνεται από περισσότερες από μία κατηγορίες αδικοπρακτικής ευθύνης. Στην περίπτωση των μελών του ΔΣ, αυτό σημαίνει πως αντιμετωπίζει κατηγορίες σχετικά με την, λόγω παράλειψης ή πράξης, πρόκληση βλάβης ή ζημίας στα συμφέροντα της εταιρείας, που οδήγησε σε εσωτερικά προβλήματα στην ΑΕ. Όταν υπάρχει

<content/uploads/2016/02/%CE%93%CE%B5%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%95%CE%BD%CE%BF%CF%87%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%94%CE%AF%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CE%BF.pdf>

⁹⁴ Βλ. παραπάνω, Μάρκου, 2015.

τέτοια περίπτωση, τότε, με βάση την ισχύουσα νομολογία των εθνικών δικαστηρίων, εφαρμόζεται, πολλές φορές, η θεωρία της ενιαίας αξίωσης, και, ως εκ τούτου, το μέλος του ΔΣ ή τα μέλη ή συνολικά το Διοικητικό Συμβούλιο καλούνται να αντιμετωπίσουν συνολικά όλες τις αξιώσεις και να αποζημιώσουν την εταιρεία ή τους μετόχους για όλα τα ζητήματα που προέκυψαν.⁹⁵

Συνολικά, προβλέπονται τα ακόλουθα:⁹⁶

- Το ΔΣ αντιμετωπίζει ποινικές κυρώσεις, συμπεριλαμβανομένης της φυλάκισης και της αξίωσης χρηματικής αποζημίωσης ύψους 10.000 – 100.000 ευρώ, σε περιπτώσεις που εν γνώσει τους αποκρύπτουν πληροφορίες, ή διασπείρουν ψευδείς ή παραπλανητικές πληροφορίες στο κοινό σχετικά με το κεφάλαιο της ΑΕ ή τους τίτλους που εκδίδει η ανώνυμη εταιρεία.
- Αντίστοιχες κυρώσεις ορίζονται και στις περιπτώσεις στις οποίες διαπιστώνεται αλλοίωση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων της εταιρείας ή διανομή κερδών μεταξύ των μελών του ΔΣ με παράτυπες μεθόδους ή εξαγόραση μετοχών και απόκτηση από τους μετόχους. Επίσης, αυτό ισχύει στην περίπτωση που χορηγείται προκαταβολή, ή εγγύση ή χρηματικό ποσό σε μορφή δανείου σε τρίτο μέρος χωρίς την έγκριση των μετόχων ή με επιβάρυνση της εταιρείας.
- Επίσης, προβλέπεται μέχρι και τριετής φυλάκιση και πρόστιμο από 5.000 – 50.000 ευρώ εάν διαπιστωθεί πως μέλη του ΔΣ έχουν παραβιάσει τις

⁹⁵ Καράση, Μ. (2014), *Νομικά Ζητήματα*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Ελληνική Δικονομία, 2013, σ. 664-665.

⁹⁶ Ο.π. Πετράκης, 2018, σ. 28-30.

υποχρεώσεις πιστοποίησης που ορίζει το καταστατικό ή, εν γνώσει τους παραλείπουν να συντάξουν εντός της προβλεπόμενης προθεσμίας αναφορές ή παρακωλύουν τη διαδικασία του ελέγχου στην ΑΕ.

Η έννοια της νομικής εσωτερικής ευθύνης διευρύνεται όταν συνυπάρχουν παράμετροι οι οποίες οδηγούν στην πρόκληση ζημίας ή βλάβης σε τρίτους και στο εσωτερικό της εταιρείας. Σε τέτοιες περιπτώσεις το δικαστήριο μπορεί να αξιώσει αποζημίωση σε όλα τα μέρη τα οποία εμπλέκονται στην υπόθεση. Για την περίπτωση, ωστόσο, των εταιρικών αξιώσεων, η αποζημίωση καταβάλλεται, σε κάθε περίπτωση, στην εταιρεία. Ακόμη κι αν οι μέτοχοι έχουν ζημιωθεί προσωπικά, δεν προβλέπεται να τους καταβληθεί προσωπικά αποζημίωση από μέλος ή μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου ή ολόκληρο το ΔΣ.⁹⁷

Το ότι, πλέον, η ευθύνη των μελών του ΔΣ είναι προσωπική, μπορεί να μειώσει τα προβλήματα στην απόδοσή της. Από την άλλη, η συμπεριφορά του ΔΣ πρέπει, ούτως ή άλλως, να είναι άψογη, αφού αποτελούν εκπροσώπους της ΑΕ. Ο νέος νόμος, ως εκ τούτου, ναι μεν εισάγει νέες και αυστηρότερες διατάξεις, αλλά η ΑΕ θα πρέπει να εφαρμόζει και άλλους διαθέσιμους μηχανισμούς ελέγχου. Άλλωστε, οι σύγχρονες εταιρείες δραστηριοποιούνται σε μία μεγάλη, διεθνή αγορά, και ο έλεγχος θα πρέπει να γίνεται παράλληλα με μία στρατηγική μείωσης κινδύνων.⁹⁸

4.3. Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΑΝΩΝΥΜΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Η «εξωτερική ευθύνη» ως έννοια είναι αρκετά σαφής, καθώς αφορά την υποχρέωση των μελών του ΔΣ για αποζημίωση τρίτων και όχι αποκλειστικά πρόσωπα εντός της Ανώνυμης Εταιρείας. Στην πρακτική της εφαρμογή, όμως,

⁹⁷ Ibid., Καράση, 2014, σ. 664.

⁹⁸ Ο.π. Βερβεσός, 2019, σ. 203-204.

η εξωτερική ευθύνη μπορεί να αποτελεί μία πρόκληση για την διοίκηση της εταιρείας. Παρότι με βάση το νόμο αναγνωρίζεται πως τα μέλη του ΔΣ αναλαμβάνουν πλήρεις ευθύνες για τις πράξεις τους όπως προβλέπεται στο καταστατικό ίδρυσης και λειτουργίας της ΑΕ, περισσότερο σύνθετες είναι περιπτώσεις στις οποίες ο Δικαστής καλείται να αποφασίσει σχετικά με το αν η ευθύνη βαραίνει συνολικά την εταιρεία ως νομικό πρόσωπο ή όχι.⁹⁹

Σύμφωνα με το Αστικό Δίκαιο (ΑΚ 71), η εταιρεία είναι η μοναδική υπεύθυνη έναντι τρίτων για πράξεις ή παραλείψεις του ΔΣ της. Αυτό σημαίνει πως, στο εξωτερικό της περιβάλλον, και με βάση τα όσα ορίζει και ο ν. 2190/1920, υπόλογη είναι η ίδια η εταιρεία ως νομικό πρόσωπο.

Από την άλλη πλευρά, επειδή ισχύει και η αρχή της «αυτοτέλειας» κάθε προσώπου, στην περίπτωση ύπαρξης χρεών της ΑΕ, με το νέο νόμο, δεν ισχύει πως το ΔΣ και τα μέλη του έχουν ευθύνη και υποχρεούνται στην αποζημίωση τρίτου προσώπου το οποίο έχει υποστεί βλάβη από την εν λόγω πράξη ή τον δανεισμό, το χρέος κοκ. Ωστόσο, έχουν ευθύνη σε περιπτώσεις όπως οι εξής:¹⁰⁰

- Αλληλέγγυα ευθύνη των μελών του ΔΣ σε περίπτωση μη πληρωμής φόρων, τόκων κοκ.

⁹⁹ Γεωργακόπουλος, Λ. (1974). *Το Δίκαιο των Εταιρειών*, Εκδόσεις Σάκκουλα, σ. 17-21.

¹⁰⁰ Κουμεντάκης, 2019, «Ευθύνες των Μελών του Διοικητικού Συμβουλίου Ανωνύμων Εταιρειών

Μέρος 2^ο: Οι λοιπές ευθύνες (εκτός εκείνων που απορρέουν από το νόμο για τις Α.Ε.), διαθέσιμο σε <https://koumentakislaw.gr/arthra/efthynh-melon-ds-part-2/>.

- Ποινική ευθύνη των διοικούντων της ΑΕ.
- Ευθύνη για παραβάσεις τελωνειακής φύσεως.
- Ευθύνη για ύπαρξη χρεών για μη καταβολή εισφορών.

Όμως, υπάρχουν και εξαιρέσεις / περιπτώσεις, στις οποίες το πρόσωπο που υπέστη ζημία ή βλάβη μπορεί να αξιώσει αποζημίωση απευθείας από το μέλος ή τα μέλη (ή συνολικά το ΔΣ μίας ΑΕ). Αυτές οι περιπτώσεις είναι συγκεκριμένες και αφορούν:¹⁰¹

- Την περίπτωση στην οποία η δίωξη αφορά ένα αστικό αδίκημα, όπως αυτά καθορίζονται από τον ΑΚ.
- Την περίπτωση στην οποία υπάρχει σύμβαση η οποία να καθορίζει τις ευθύνες των μελών του ΔΣ έναντι τρίτων προσώπων.

Συνολικά, σημειώνεται πως η εξέλιξη του ενωσιακού δικαίου παράλληλα με το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης απαιτούν μία συνολική ρύθμιση των ζητημάτων της ευθύνης, εσωτερικής και εξωτερικής, των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου στις ΑΕ. Η υποχρέωση των ΔΣ δεν αφορά, λοιπόν, μόνο την συμμετοχή σε συμβούλια ή την ρύθμιση των ζητημάτων που προκύπτουν στα πλαίσια της λειτουργίας της ΑΕ. Αντίθετα, υποχρεούνται να είναι επιμελείς, να δρουν καλόπιστα και να συμπεριφέρονται ανάλογα με τα όσα ορίζει το καταστατικό και ο εσωτερικός κανονισμός της Εταιρείας. Πλέον, δε, με το νόμο 4548/2018, οι υποχρεώσεις γίνονται σαφέστερες και κοινές σε όλες τις ΑΕ, υπάρχει διχοτόμηση της υποχρέωσης επιμέλειας και της υποχρέωσης πίστης και προβλέπεται ένα

¹⁰¹ Ibid, Γεωργακόπουλος, 1974.

κοινό, διεθνές και ευρωπαϊκό, σύστημα για την ευθύνη των μελών του ΔΣ στην ΑΕ.¹⁰²

Παράλληλα, απαγορεύεται ρητά και με βάση το νόμο η ύπαρξη και σύναψη απαλλακτικής ρήτηρας και κατανέμεται κατάλληλα το βάρος της απόδειξης στην εφαρμογή του νόμου. Επιπλέον, συζητήθηκε και καθορίστηκε η ευθύνη για τις αλλοδαπές εταιρείες.¹⁰³

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, ο νέος νόμος δεν μπορεί να θεωρηθεί πανάκεια. Για την πλήρη μεταρρύθμιση του συστήματος λειτουργίας των ΑΕ και την ουσιαστική βελτίωση των προβλημάτων που αφορούν, λ.χ. τον περιορισμό της ευθύνης, εσωτερικής και εξωτερικής, των μελών του ΔΣ, απαιτείται και μία προσπάθεια για την ουσιαστική εφαρμογή της Οδηγίας 2017/828. Η εν λόγω Οδηγία καλύπτει μεγάλο μέρος των συναφών ζητημάτων όπως το δικαίωμα αποζημίωσης της ΑΕ σε περίπτωση που υπάρχουν παραβάσεις από τα μέλη του ΔΣ ως εκπροσώπους της, την εισαγωγή κατάλληλων κανονιστικών διατάξεων στο καταστατικό της ΑΕ σχετικά με τον περιορισμό της ευθύνης των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου αλλά και την κατοχύρωση της «αρχής της εμπιστοσύνης» εντός της Ανώνυμης Εταιρείας.¹⁰⁴

Ορίζονται, δε, ειδικές προϋποθέσεις με βάση τις οποίες επιμερίζεται ή αποδίδεται η ευθύνη. Όπως συζητείται και στο παρόν κείμενο, σε περίπτωση που οι διοικητές της ΑΕ έδρασαν σύμφωνα με εντολές άλλου οργάνου της

¹⁰² Ο.π. Βερβεσός, 2019, σ. 201-202.

¹⁰³ Ο.π. Βερβεσός, 2019, σ. 202.

¹⁰⁴ Ο.π. Βερβεσός 2019, σ. 200-201.

Ανώνυμης Εταιρείας δεν ισχύουν τα όσα αναφέρονται σχετικά με την υποχρέωση αποζημίωσης.¹⁰⁵

Σε αυτή την περίπτωση εξετάζονται παράλληλα:

- Η εξειδίκευση των μελών του ΔΣ.
- Η ανεξαρτησία τους.
- Τα πραγματικά δεδομένα.¹⁰⁶

Παρότι παραπάνω έγινε αναφορά τόσο σε διατάξεις του εμπορικού όσο και του αστικού δικαίου, σε μία προσπάθεια ανασκόπησης της διαθέσιμης νομολογίας σχετικά με τις ανώνυμες εταιρείες και την ευθύνη των μελών του Διοικητικού τους Συμβουλίου, υπάρχουν ορισμένες πτυχές της συζήτησης οι οποίες είναι καλό να αποσαφηνισθούν.

Η πρώτη παρατήρηση η οποία γίνεται είναι πως το εμπορικό και το αστικό δίκαιο μπορεί να εστιάζουν σε συγκεκριμένα ζητήματα τα οποία είναι κοινά αλλά διαφέρουν σημαντικά. Σε καταστατικό επίπεδο, η εσωτερική ευθύνη των μελών του ΔΣ των ΑΕ είναι σχετικά σαφής, ενώ, από την άλλη, σε νομικό επίπεδο, οι διαφορές μεταξύ της εσωτερικής και της εξωτερικής ευθύνης των μελών του ΔΣ, αστικής αλλά και ποινικής, είναι διάφορες και

¹⁰⁵ Ο.π. Βερβεσός, 2019, σ. 209.

¹⁰⁶ Ο.π. Βερβεσός, 2019, σ. 209.

επηρεάζουν την διαδικασία εκδίκασης των υποθέσεων και απόδοσης ευθύνης όσο και τα πραγματικά περιστατικά.¹⁰⁷

Εξίσου, τα πραγματικά περιστατικά διαφέρουν σε αρκετά μεγάλο βαθμό και οι υποθέσεις του εμπορικού δικαίου δεν μπορούν να εξετάζονται με ακριβώς ίδιο τρόπο με αυτές του αστικού ή του ποινικού.

Το κεφάλαιο που ακολουθεί εστιάζει στα ζητήματα αυτά και επιχειρεί να παρουσιάσει παραδείγματα από τη νομολογία για να γίνουν περισσότερο κατανοητά τα όσα αναλύθηκαν παραπάνω σε ένα αμιγώς θεωρητικό επίπεδο.

¹⁰⁷ Ibid, Μάρκου, 2015.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΝΩΝΥΜΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ

Μία μελέτη σαν την παρούσα δεν θα ήταν πλήρης αν δεν περιλάμβανε μία αναφορά σε έναν αριθμό Υποθέσεων οι οποίες έχουν άμεση σχέση με το υπό εξέταση ζήτημα, με την παραδοχή ότι οι παρακάτω υποθέσεις δεν λαμβάνουν υπόψιν τους τις αλλαγές που επήλθαν με τον 4548/2018. Με μία πρώτη ανασκόπηση, κατέστη σαφές πως οι υποθέσεις που δημοσιεύονται είναι αρκετές σε αριθμό και διαφορετικές σε περιεχόμενο. Για λόγους οικονομίας χώρου και πληρότητας της μελέτης, επιλέχθηκαν οι πλέον χαρακτηριστικές εξ αυτών, με κριτήριο το να υπάρχει πλήρης πρόσβαση στο υλικό (δικογραφία ή / και διατακτικό απόφασης), ούτως ώστε να γίνει μία απευθείας μελέτη του υλικού και όχι απλώς μία συνοπτική αναφορά υλικού τρίτων (δευτερογενής βιβλιογραφία).

5.1. Απόφαση 2206/2017

Αρχικά, εξετάζεται η Απόφαση του Εμπορικού Τμήματος του Πρωτομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, υπ' αριθμόν 2206/2017. Στην εν λόγω υπόθεση, το ΔΣ αρνήθηκε να δώσει πληροφορίες σε σχέση με ζητήματα που αφορούσαν άμεσα την Ανώνυμη Εταιρεία της οποίας ήταν μέλη του ΔΣ.¹⁰⁸

Περίληψη:

Οι ενάγοντες τα μέλη του ΔΣ και η εναγόμενη ήταν ΑΕ με έδρα τον Ασπρόπυργο Αττικής και η αγωγή αφορούσε την εξέταση της δικογραφίας και

¹⁰⁸ Για το πλήρες κείμενο της Απόφασης του Δικαστηρίου, βλ. 2206/2018, αγωγή 25-10-2016 με γενικό και ειδικό αριθμό κατάθεσης δικογράφου 669 52/2265/25-10-2016, <http://www.dsnet.gr/Epikairothta/Nomologia/pprath2206.htm>.

το αίτημα των μερών να ληφθεί μία απόφαση σε σχέση με το κατά πόσο το ΔΣ από τη μία μπορεί να αποκρύψει πληροφορίες από τη ΓΣ και δύο, αν η ΓΣ, ως μέτρο, μπορεί να προεγκρίνει τις αμοιβές των μελών του ΔΣ.

Πραγματικά περιστατικά

Οι ενάγοντες ήταν μέτοχοι της ΑΕ κάτοχοι ποσοστού της τάξης του 24,9 % του μετοχικού κεφαλαίου. Το αίτημά τους για ενημέρωση από το ΔΣ υποβλήθηκε την 30^η Ιουνίου 2016 και η άρνηση των μελών του ΔΣ για ενημέρωση των μετόχων οδήγησε σε καθυστέρηση της σύγκλισης της ΓΣ. Οι πληροφορίες οι οποίες οι οποίες ζητήθηκαν αφορούσαν τα έξοδα της διοίκησης, την είσπραξη επισφαλών απαιτήσεων της εταιρείας, ζητήματα δανεισμού, την οικονομική κατάσταση της εταιρείας γενικά στο εξωτερικό, την εκκαθάριση της θυγατρικής της ΑΕ στην Ελλάδα, την αύξηση των κονδυλίων των μετόχων. Συνεπώς, τα θέματα αυτά κρίθηκαν ως εξαιρετικά σημαντικά και η ανεπαρκής ενημέρωση των μετόχων, μπορούσε να οδηγήσει σε προβλήματα την εταιρείας.

Οι προσφεύγοντες ανέφεραν πως η ΓΣ έλαβε απόφαση με την οποία προεγκρίθηκε αμοιβή της τάξης των 100.000 ευρώ για κάθε ένα από τα μέλη του ΔΣ της ΑΕ καλόπιστα και με σκοπό την εξυπηρέτηση του εταιρικού συμφέροντος. Ως εκ τούτου, ζήτησαν από το δικαστήριο να αναγνωρίσει την ακυρότητα της απόφασης της ΓΣ και να ανακληθούν οι αμοιβές των μελών του ΔΣ.

Σκεπτικό της απόφασης

Συγκεκριμένα, επικαλέστηκαν τις εξής διατάξεις:

- το άρθρο 39, ν. 2190/1920 σχετικά με την υποχρέωση του ΔΣ να ενημερώνει τη ΓΣ αν υπάρχει ερώτηση για θέματα της εταιρείας από οποιονδήποτε μέτοχο εντός πέντε (5) ημερών είτε σε ενιαίο κείμενο ή με ανακοίνωση στη ΓΣ. Η εν λόγω διάταξη

αναγνωρίζει την αρμοδιότητα των Πρωτοδικείων να κρίνουν τα περιστατικά της υπόθεσης σε περίπτωση που υπάρξει άρνηση από το ΔΣ για ενημέρωση των μετόχων.

- το άρθρο 24, ν. 2190/1920 σχετικά με τις αμοιβές των μελών του ΔΣ και τη διανομή των κερδών.

Απόφαση:

Το Δικαστήριο σημείωσε πως, στις περιπτώσεις που υπάρχει αμφισβήτηση σχετικά με το εάν το ΔΣ έχει βάσιμα αίτια για την άρνηση πληροφόρησης των μετόχων ή της ΓΣ, αρμόδιο είναι να κρίνει το Πρωτοδικείο της Έδρας της Εταιρείας. Επιπλέον, έκριναν πως αν το Δικαστήριο δεν μπορεί να καταλήξει σε μία απόφαση, τότε η υπόθεση πρέπει να παραπεμφθεί σε αρμόδιο δικαστήριο, όπως και έγινε στην παρούσα περίπτωση. Από την άλλη, το Πρωτοδικείο, έκρινε πως η απόφαση της ΓΣ σχετικά με την προέγκριση των αμοιβών των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου της ΑΕ είναι καταχρηστική και αντίθετη με το εταιρικό συμφέρον, άρα, άκυρη. Συγκεκριμένα:

- Κατέληξε πως υπάρχει αντιμωλία των διαδίκων,
- Έκρινε πως είναι αναρμόδιο να κρίνει επί της υπόθεσης,
- Αποδέχθηκε την αγωγή και την ουσία του επιχειρήματος.
- Αναγνώρισε πως η ακύρωση της απόφασης της ΓΣ για την προέγκριση της αμοιβής των μελών του ΔΣ είναι άκυρη.

5.2. Υπόθεση 1106/2017

Έπειτα, εξετάζεται η Υπόθεση 1106/2017 του Στ' τμήματος του Δικαστηρίου του Αρείου Πάγου (Ποινικές υποθέσεις). Η αίτηση αφορούσε την

αναίρεση της απόφασης 1695/2016 σχετικά με την υποχρέωση απόδοσης ασφαλιστικών εισφορών.¹⁰⁹

Περίληψη

Σύμφωνα με την προηγούμενη απόφαση του αρμόδιου Πρωτοδικείου, και με βάση τον Ποινικό Κώδικα (άρθρο 473), τα πρόσωπα τα οποία έχουν υποχρέωση καταβολής ασφαλιστικών εισφορών μπορούν να τιμωρηθούν τόσο με χρηματική ποινή όσο και φυλάκιση για τη μη καταβολή λόγω άρνησης ή αδυναμίας κάλυψης των εξόδων, των ασφαλιστικών εισφορών τους. Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 1, παρ. 1 του ν. 86/1967, εάν ένα πρόσωπο δεν καταβάλει ή παρακρατεί τις ασφαλιστικές εισφορές των εργαζομένων, τιμωρείται με χρηματική ποινή και φυλάκιση.

Επιπλέον, με βάση το άρθρο 33, ν. 3346/2005, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρ. 30, ν. 3904/2010, αναγνωρίζεται το δικαίωμα απαίτησης των ασφαλιστικών εισφορών που βαρύνουν τον εργοδότη και οι οποίες πρέπει να καταβληθούν στον φορέα ασφάλισης που καλύπτει τον τομέα στον οποίο δραστηριοποιείται η επιχείρηση (ΙΚΑ). Το άρθρο 8, παρ. 5, ν. 1846/1951, αναφέρει πως τα πρόσωπα τα οποία υποχρεούνται να καταβάλουν μισθούς και ασφαλιστικές εισφορές και τα οποία μπορούν να αντιμετωπίσουν καταγγελίες μπορούν να είναι τόσο φυσικά όσο και νομικά.

Πραγματικά περιστατικά

Η γενική εξουσία της εκπροσώπησης της εταιρείας από το ΔΣ ανατίθεται με την ίδρυση της ΑΕ από τους μετόχους και από τον ν. 2190/1920 (άρθρο 7) προκύπτει πως ο διορισμός των μελών του ΔΣ από τη ΓΣ, ως πράξη, δεν έχει συστατικό αλλά δηλωτικό χαρακτήρα και δημοσιοποιείται με σκοπό να

¹⁰⁹

http://www.areiospagos.gr/nomologia/apofaseis_DISPLAY.asp?cd=97753ZBQSN7JBNQSC9Y2YM0JTKV27&apof=1106_2017&info=%D0%CF%C9%CD%C9%CA%C5%D3%20-%20%20%D3%D4.

μπορούν τρίτοι να την επικαλεστούν. Ως εκ τούτου, ο διορισμός των μελών του ΔΣ ολοκληρώνεται από την ΓΣ με σκοπό το να μπορεί να υπάρξει επίσημη εκπροσώπηση της εταιρείας.

Στην εν λόγω περίπτωση, τα μέλη του ΔΣ όσο και ο Πρόεδρος του ΔΣ είχαν αντικατασταθεί πριν την καταγγελία της μη καταβολής των εισφορών. Το κατά πόσο ο νέος Πρόεδρος είχε ή όχι πλήρη γνώση της κατάστασης, αμφισβητείται.

Το Δικαστήριο έλαβε υπόψη τις παραπάνω διατάξεις και αποδέχθηκε τα επιχειρήματα των μερών, ωστόσο σημείωσε πως το έγκλημα της μη έγκαιρης καταβολής των εισφορών του εργοδότη τιμωρείται με βάση το νόμο. Συγκεκριμένα, η καταδικαστική απόφαση για την οποία γίνεται ένσταση, αναφέρει πως:

- Η συγκεκριμένη οφειλή (ασφαλιστικές εισφορές) αφορά προσωπικά τον εργοδότη,
- Η ιδιότητα του μέλους του ΔΣ τον καθιστά κατηγορούμενο και υπόχρεο απέναντι στο νόμο.
- Κάθε μέλος του ΔΣ έχει προσωπική ευθύνη και συλλογική ευθύνη.
- Από την άλλη, όμως, επειδή δεν είχε προηγηθεί η έκδοση σχετικού ΦΕΚ που να δημοσιοποιεί τη συγκρότηση του ΔΣ της ΑΕ, το σώμα αυτό δεν ασκεί έννομη επιρροή. Όταν το ΔΣ ανέλαβε τα καθήκοντά του, ανέλαβε τα καθήκοντά του ο Πρόεδρος του, ο οποίος, κατόπιν, παραιτήθηκε, και, ως εκ τούτου, το νέο ΔΣ ανέλαβε ενώ υπήρχαν ήδη οφειλές στο ΙΚΑ από μέρους της ΑΕ.

Σκεπτικό της απόφασης

Πιο συγκεκριμένα, εξετάζοντας το τί αναδεικνύει η εν λόγω υπόθεση για τις υποχρεώσεις των μελών του ΔΣ στην ΑΕ, επισημαίνεται πως το Δικαστήριο σημείωσε πως, με το άρθρο 115, ν. 2238/1994, τα πρόσωπα που διοικούν νομικά πρόσωπα, είτε διευθυντές ή διαχειριστές, ευθύνονται προσωπικά και

αλληλέγγυα για την πληρωμή φόρων και ασφαλιστικών καλύψεων. Παράλληλα, αν έχει, όντως, γίνει παρακράτηση φόρου στο παρελθόν, ευθύνονται όλα τα πρόσωπα που διοικούσαν την ΑΕ κατά την περίοδο μετά την παρέλευση της ημερομηνίας λήξης της προθεσμίας απονομής φόρου. Αν δεν έχει γίνει παρακράτηση φόρου, όλα τα πρόσωπα τα οποία εκπροσωπούν την εταιρεία κατά το διάστημα που έπρεπε να γίνει παρακράτηση φόρου, τόσο προσωπικά όσο και συνολικά.

Παράλληλα, επικαλέστηκαν το άρθρο 25 ν. 4075/2012 σύμφωνα με το οποίο, υπεύθυνοι είναι οι πρόεδροι των ΔΣ και τα μέλη των ΔΣ των ανώνυμων εταιρειών. Στο άρθρο 18 του ν. ορίζεται πως «εκπρόσωποι της εταιρείας» είναι το ΔΣ συνολικά, τα μέλη του ΔΣ ή η ΓΣ αν ορίζεται στο καταστατικό. Το ΔΣ εκπροσωπείται από τουλάχιστον τρία (3) μέλη ανά πάσα στιγμή.

Η ΓΣ έχει αρμοδιότητα σχετικά με την εκλογή των μελών του ΔΣ (άρθρο 41 ν. 3604/2007) ενώ το ΔΣ είναι το αποκλειστικά υπεύθυνο να κρίνει για πράξεις που αφορούν τη διοίκηση της ΑΕ, ζητήματα διαχείρισης της περιουσίας των μετόχων και να αναθέτει εξουσίες διαχείρισης. Επίσης, το ΔΣ είναι αρμόδιο να προβεί σε πράξεις για την κατανομή αυτών των ιδιοτήτων στα μέλη της διοίκησης.

Ακόμη, σύμφωνα με τις αντίστοιχες διατάξεις 65, 67, 68 και 70 του Αστικού Κώδικα, επειδή το ΔΣ αποτελεί το όργανο που διοικεί αλλά και εκπροσωπεί την ΑΕ και διαχειρίζεται τις υποθέσεις της, δεν είναι όργανο που θεωρείται διαφορετικό από άλλα όργανα της ΑΕ. Κάθε μέλος του ΔΣ, όσο κατέχει την ιδιότητα αυτή, είναι υπεύθυνο για την εκπροσώπηση της εταιρείας και αντλεί την εξουσία του από το καταστατικό και το νόμο.

Η απόφαση του Δικαστηρίου

Στην απόφαση η οποία καταδίκασε τον κατηγορούμενο:

- Το Δικαστήριο κήρυξε ένοχο τον τέως Πρόεδρο του ΔΣ ο οποίος όφειλε να είχε εξασφαλίσει την αποπληρωμή των ασφαλιστικών εισφορών της ΑΕ στον ΙΚΑ, με αιτιολογία, όπως αναφέρεται, πως υπεύθυνοι για την ζημία που προκαλείται από παράλειψη είναι τα μέλη του ΔΣ.
- Ο κατηγορούμενος πρώην Πρόεδρος του ΔΣ της ΑΕ υποχρεούνταν να καταβάλει επιπλέον των ασφαλιστικών εισφορών για τους μισθούς, το Δώρο των Χριστουγέννων και του Πάσχα του προσωπικού.
- Ο κατηγορούμενος κρίνεται ένοχος για υπεξαίρεση.
- Ωστόσο, το Ποινικό Τμήμα του Αρείου Πάγου, υπογράμμισε πως:
 - Το Τριμελές Πλημμελειοδικείο της Ρόδου δεν έλαβε υπόψη το άρθρο 93 Συντάγματος και το άρθρο 139 του ΚΠΔ σύμφωνα με τα οποία η ΑΕ δεν εκτίθεται στην περίπτωση που εντός του Καταστατικού της ή με απόφαση του ΔΣ έχει οριστεί διευθύνων σύμβουλος ή γενικός διευθυντής αυτής, ένα πρόσωπο, τότε είναι αυτό το πρόσωπο που έχει την υποχρέωση παρακράτησης των εισφορών και απόδοσής τους στον ΙΚΑ.
 - Υπάρχει ασάφεια στη δικογραφία σχετικά με το κατά πόσο ο κατηγορούμενος κατείχε την ιδιότητα του Προέδρου του ΔΣ, αφού δεν γίνεται σαφής αναφορά του οργάνου στο οποίο προέδρευε.
 - Δημιουργούνται αντιφάσεις, διότι ενώ, μεν, το Πλημμελειοδικείο αποδέχθηκε πως ο Πρόεδρος ήταν υπεύθυνος για την καταβολή των ασφαλιστικών εισφορών, το πρόσωπο το οποίο

ήταν υπεύθυνο για την καταβολή των ποσών αυτών στον ΙΚΑ
ήταν διαφορετικό από τον κατηγορούμενο.

Ως εκ τούτου:

- Αναιρέθηκε η προηγούμενη απόφαση υπ' αριθμόν 1695/2016 του Τριμελούς Πλημμελειοδικείου της Ρόδου.
- Παραπέμφθηκε η συζήτηση στον Άρειο Πάγο με νέα σύνθεση.

5.3. Υπόθεση 30726/2005

Κατόπιν, γίνεται μία αναφορά σε μία παλαιότερη Υπόθεση, υπ' αριθμόν 30726/2005 σχετικά με ένα αντίστοιχο ζήτημα με την παραπάνω, τη μη καταβολή των εισφορών (εργοδοτικών και εργατικών) στο ΙΚΑ, κατά παράβαση του ν. 86/1967 και του ν. 1846/1951.¹¹⁰

Περίληψη υπόθεσης

Η Υπόθεση εξετάστηκε από το Μονομελές Πλημμελειοδικείο Αθηνών και αφορούσε την διαχείριση των ΑΕ και, ιδιαίτερα, την καταβολή των νόμιμων ασφαλιστικών εισφορών οι οποίες καταβάλλονται στο ΙΚΑ. Στην Υπόθεση εξετάστηκε το αν προκύπτει αναστολή της ευθύνης των μελών του ΔΣ ως διαχειριστές της ΑΕ σε περίπτωση που δεν τους έχει ανατεθεί η αποκλειστική αρμοδιότητα διαχείρισης της εταιρείας.

¹¹⁰ 26 α.ν. 1846/1951 - Ποινική ευθύνη μελών ΔΣ ημεδαπής ΑΕ για μή εμπρόθεσμη καταβολή εργοδοτικών και εργατικών εισφορών (παράβαση του α.ν. 86/1967), ΜΠλημμελαθ 30726/2005 με παρατ. Α. Μάνου, <http://www.kostasbeys.gr/articles.php?s=4&mid=1479&mnu=3&id=24072>.

Πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης

Για το χρονικό διάστημα μεταξύ του Μαρτίου και του Σεπτεμβρίου 1999, δεν αποπληρώθηκαν αποδεδειγμένα, οι ασφαλιστικές εισφορές της ΑΕ στο ΙΚΑ.

Η ΑΕ δεν είχε διορίσει νόμιμο εκπρόσωπό της και, ως εκ τούτου, τη διαχείρισή της ασκούσαν από κοινού όλα τα μέλη του ΔΣ.

Η ΑΕ ήταν υπεύθυνη εταιρεία για την διαχείριση των οικονομικών υποθέσεων μίας ΕΠΕ.

Το σκεπτικό της απόφασης

Επειδή δύο από τους κατηγορούμενους - οι κατηγορούμενοι 1 και 3, ήταν μέλη του ΔΣ της ΑΕ με βάση την σύμβαση εκλογής τους, όπως συμπεριλαμβάνεται στο ΦΕΚ 6679 της 14^{ης} Ιουλίου 2000, κρίνονται αθώοι.

Τα μέλη του ΔΣ τα οποία είχαν εκλεγεί το 1995 (ΦΕΚ 8869 της 23^{ης} Δεκεμβρίου 1997), κρίνονται ένοχα.

Επειδή δεν προκύπτει από τα πραγματικά περιστατικά και τα στοιχεία της δικογραφίας πως υπήρχε συγκεκριμένο πρόσωπο που εκπροσωπούσε την εταιρεία, τότε όλοι οι διαχειριστές της κρίνονται ένοχοι. Ωστόσο, υπάρχει και η διάσταση της συντρέχουσας αρμοδιότητας μεταξύ του εκπροσώπου της ΑΕ και του ΔΣ της ΑΕ, με το ΔΣ να μπορεί να λάβει διαφορετικές αποφάσεις από αυτές του νόμιμου εκπροσώπου, εάν κριθεί πως υπάρχει παράβαση ενός νόμου ή αν έχει διαπιστωθεί πως αυτοί έχουν παραβεί το νόμο με οποιοδήποτε τρόπο.

Απόφαση του Δικαστηρίου

Με βάση όλα τα παραπάνω:

- Παύει η ποινική δίωξη των μελών του ΔΣ οι οποίοι την περίοδο που δεν είχαν καταβληθεί οι νόμιμες εισφορές δεν διατελούσαν μέλη του ΔΣ.
- Επειδή διαπιστώθηκε πως η διαχειρίστρια της εταιρείας ΕΠΕ η οποία όφειλε της εισφορές ήταν η ίδια η ΑΕ οι οφειλές βαραίνουν την ΑΕ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Κύριο αντικείμενο της παρούσας διπλωματικής εργασίας ήταν η μελέτη του ζητήματος της ευθύνης, εσωτερικής και εξωτερικής, των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου στις Ανώνυμες Εταιρείες. Το θέμα επιλέχθηκε τόσο διότι είναι σύγχρονο, ενδιαφέρον και επίκαιρο όσο και γιατί αποτελεί ένα ζήτημα το οποίο απασχολεί τόσο σπουδαστές και επαγγελματίες του τομέα της νομικής όσο και άτομα τα οποία ασχολούνται επαγγελματικά ή ακαδημαϊκά με τους τομείς της διοίκησης επιχειρήσεων, της λογιστικής, της οικονομίας κοκ.

Παρότι το θέμα αυτό μπορεί να απασχολήσει, ωστόσο, ερευνητές οι οποίοι ασχολούνται με τα θέματα των εμπορικών εταιρειών γενικά, δόθηκε μεγαλύτερη βαρύτητα στα αμιγώς νομικά και κανονιστικά ζητήματα που αφορούν το υπό εξέταση ζήτημα, παρά σε μακροοικονομικές ή κοινωνικές επιπτώσεις της παράβασης καθήκοντος ή της πρόκλησης ζημίας λόγω πράξης ή παράλειψης μελών του ΔΣ των ΑΕ. Για αυτό το λόγο, η εργασία ακολούθησε μία συγκεκριμένη δομή η οποία είχε ως στόχο να διευκολύνει τόσο τον ερευνητή να παρουσιάσει και να αναλύσει τις ιδέες του, όσο και τους αναγνώστες να κατανοήσουν καλύτερα τη συλλογιστική πορεία που ακολουθεί η έρευνα.

Στο πρώτο κεφάλαιο, λοιπόν, εξετάστηκε το πως ορίζεται η έννοια «εταιρεία» στο ελληνικό δίκαιο, ενώ έγινε αναφορά στην διάκριση μεταξύ των διαφορετικών τύπων εταιρειών (εμπορικές και μη, ΑΕ – ΕΠΕ κοκ). Με αυτόν τον τρόπο, τέθηκαν οι βάσεις για την έρευνα και αποσαφηνίστηκαν έννοιες οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν σε όλο το κύριο σώμα της παρούσας εργασίας.

Έπειτα, στο κεφάλαιο δύο, έγινε μία ανάλυση, ειδικότερα, του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου στην Ελλάδα για τις ανώνυμες εταιρείες. Στο περιεχόμενό του, εκτός από μία γενική συζήτηση, έγινε μία πιο ειδική αναφορά στην εξέλιξη των ανώνυμων εταιρειών από τις πρώτες μορφές τους και το αρχικό θεσμικό πλαίσιο που κατοχύρωσε ο ν. 2190/1920 μέχρι σήμερα, εν έτει 2019, που η Ελλάδα, ως πλήρες κράτος – μέλος της ΕΕ, καλείται να διατηρεί ένα υψηλό επίπεδο λειτουργίας των επιχειρήσεων και τήρησης των αρχών του ευρωπαϊκού δικαίου. Επιπλέον, αναλύονται οι επιμέρους διατάξεις που αφορούν την ίδρυση, το καταστατικό και την λειτουργία των ΑΕ με βάση το εμπορικό δίκαιο.

Περισσότερο εστιασμένο, ακόμη, στο ειδικό ζήτημα της εργασίας, ήταν το κεφάλαιο τρία, το οποίο επικεντρώνεται σε ζητήματα διοίκησης εντός των ΑΕ. Το τρίτο κεφάλαιο αποτελεί συνέχεια του δεύτερου και συνδέεται λογικά και με το τέταρτο το οποίο επικεντρώθηκε, συγκεκριμένα, στο ζήτημα της ευθύνης των μελών του ΔΣ προσεγγίζοντας τα σχετικά θέματα από διάφορες οπτικές.

Τέλος, η μελέτη ολοκληρώθηκε με το κεφάλαιο πέντε, στο οποίο έγινε παράθεση και ανάλυση χαρακτηριστικών υποθέσεων (νομολογία). Με αυτόν τον τρόπο, δόθηκαν και πρακτικά παραδείγματα που σχετίζονται με την αξίωση αποζημίωσης από μέλος / μέλη ή το ίδιο το ΔΣ στις ΑΕ.

Στόχος της εργασίας ήταν το να αναδειχθούν τόσο οι νομικές εξελίξεις σε ό,τι αφορά τις αλλαγές στο σύστημα ίδρυσης, λειτουργίας, διάλυσης και επιμερισμού των ευθυνών των μελών της διοίκησης των ανώνυμων εταιρειών. Στο τελευταίο κεφάλαιο της έρευνας, τα όσα θεωρητικά αναλύθηκαν παραπάνω, εξετάστηκαν με τη χρήση παραδειγμάτων και, ως εκ τούτου, αποσαφηνίστηκαν πολλά σημεία τα οποία ίσως δεν είχαν γίνει πλήρως κατανοητά κατά την αμιγώς θεωρητική ανάλυση, αποσαφηνίζονται στην παράθεση της νομολογίας.

Προκύπτει πως, τα αρμόδια δικαστήρια, δεν είναι διατεθειμένα να αποκλείσουν τα μέλη του ΔΣ ή το ΔΣ συνολικά από την ευθύνη για την ζημία ή

τις ζημίες που προκύπτουν από λάθη τα οποία έγιναν από μέλη της ΑΕ. Άλλωστε, το ΔΣ έχει διοικητικά, διαχειριστικά και εποπτικά καθήκοντα.

Οι κριτικές οι οποίες μπορούν να γίνουν σε μία προσπάθεια αναστοχασμού είναι οι εξής:

1. Δεν κατέστη δυνατό να βρεθούν αξιόπιστες πηγές οι οποίες να εξετάζουν το πως ξένοι ερευνητές κρίνουν το νομικό πλαίσιο που ισχύει σήμερα στην Ελλάδα.
2. Σε πολλά σημεία απαιτήθηκε να γίνει χρήση αυτούσιας της νομοθεσίας ή της νομολογίας, αλλά, για λόγους σεβασμού των πνευματικών δικαιωμάτων των αρχικών συντακτών, αποφεύχθηκε η χρήση τους ως έχουν.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλία και συλλογικά έργα

Ben, F. et al, (2011), Οικονομική Κρίση και Ελλάδα, (επιμ). Βλάχου, Α. κ.ά., Αθήνα: Gutenberg.

Αλεξανδρίδου, Ε. (2016). Δίκαιο Εμπορικών Εταιρειών, Προσωπικές και Κεφαλαιουχικές εταιρείες, Νομική Βιβλιοθήκη, 2η εκδ. σ. 11.

Αλεξόπουλος, Κ., (1999). Στοιχεία Εμπορικού Δικαίου, Αθήνα: Interbooks, σ. 297.

Βερβεσός, Ν., κ.ά. (2013). Ανώνυμες Εταιρείες, Τόμος Α΄. Εκδ. Σάκκουλα, σ. 217-230.

Γεωργακόπουλος, Λ. (1974). Το Δίκαιο των Εταιρειών, Εκδόσεις Σάκκουλα, σ. 17-21.

Γεωργακόπουλος, Λ. (1996). Εγχειρίδιο του Εμπορικού Δικαίου, Εκδόσεις Σάκκουλα, σ. 265-270.

Ηλεκτρονική πηγή, “Taxheaven”, Άρθρα Σύσταση – Ίδρυση Α.Ε.,
<https://www.taxheaven.gr/laws/circular/view/id/7895>. Τελευταία
πρόσβαση 28/01/2019.

Καράση, Μ. (2014), Νομικά Ζητήματα, Εκδόσεις Σάκκουλα, Ελληνική
Δικονομία, 2013, σ. 664-665.

Κοτσίρης, Λ. (2003). Ευρωπαϊκό Δίκαιο και Εμπορικό Δίκαιο, Αθήνα –
Θεσσαλονίκη, Εκδ. Σάκκουλα.

Μάρκου, Α. (2015). Παρατηρήσεις επί των άρθρων 22α, παρ. 1,2, 22β,
παρ. 1, κ.ν. 2190/1920, στο «Σύγχρονα Ζητήματα Εταιρικής
Ευθύνης», Πρακτικά 12ου Πανελληνίου Συνεδρίου Εταιρικής
Ευθύνης, σ. 90.

Μάρκου, Ι. (2004). Η Ιεράρχηση των Πηγών του Εμπορικού Δικαίου,
Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Εκδ. Σάκκουλα, Ελληνική Δικονομία, σ. 18-21.

Νεγκάκης, Χ., (2010). Λογιστική των Εταιρειών, Θεσ/νική, Σοφία, 2η
έκδοση, σ. 25-27.

Παμπούκη, Κ. (1994). Δίκαιο Εμπορικών Εταιρειών. Εκδόσεις Σάκκουλα,
Ελληνική Δικαιοσύνη, σ. 280-293.

Παμπούκης, Κ. (1985), Ζητήματα από την ευθύνη για την διοίκηση της
Ανώνυμης Εταιρείας, ΕΕμπΔ, σ. 368-370.

Παναγιωτάρα Ζ., (2008). Βασικές αρχές δικαίου και διοίκησης – Στοιχεία εμπορικού δικαίου, ΕΑΠ σ. 40-55.

Παπαδρόσου – Αρχανιωτάκη, Π. & Ελευθεριάδης, Ν. Ι., (2015). Δίκαιο Εμπορικών Εταιρειών, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Εκδ. Σάκκουλα, Σειρά Σύγχρονη Νομοθεσία, σ. 47-53.

Περάκη, Ε., (2010). Το νέο δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας. εκδόσεις Νομικής Βιβλιοθήκης, σ. 216-219.

Περάκη, Ε., (2010). Το νέο δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας. εκδόσεις Νομικής Βιβλιοθήκης, σ. 216-219.

Πουλάκου - Ευθυμιάτου, Α. (2008). Επιτομή Εμπορικού Δικαίου, Αθήνα, Εκδ.

Ρόκας, Ν. (2018). Εμπορικές Εταιρείες, 8η Έκδοση, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Εκδ. Σάκκουλας, σ. 185-190.

Σαρσέντης, Β., Παπαναστασάτος, Α., (2008). Λογιστική Εταιρειών, Αθήνα, Σταμούλη, 5η. έκδοση, σ. 26-30.

Σινανιώτη-Μαυρούδη, Α. (2012). Εταιρείες. Σειρά «Εμπορικό Δίκαιο», Εκδόσεις Νομικής Βιβλιοθήκης. Γ' έκδοση.

Τσενέ, Χ. (2017). «Βασικές Αρχές Δικαίου», στο Εισαγωγή στο Αστικό και Εμπορικό Δίκαιο, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις, Πανεπιστήμιο

Πατρών. Διαθέσιμο σε

<https://eclass.upatras.gr/modules/document/file.php/>

Φινοκαλιώτη, Α. (2014), Η αστική ευθύνη των διοικούντων Α.Ε. & Ε.Π.Ε. για φορολογικές οφειλές. Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Εκδ. Σάκκουλα, σ. 125-130.

Χριστοφιλόπουλος, Δ., (2007). Εισαγωγή στο Δίκαιο, Σειρά «Δίκαιο και Οικονομία», Αθήνα, Σάκκουλας, σ. 174-176.

Ψυχομάνης, Σ. (2018). Δίκαιο Εμπορικών Εταιρειών, Γ΄ Τόμος, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Εκδ. Σάκκουλα, σ. 197-198.

Νομοθεσία

Ν. 3853/2010, ΦΕΚ 90, 17.06.2010, διαθέσιμο σε

https://www.kodiko.gr/nomologia/document_navigation/55852/nomos-3853-2010.

Νόμος Π.Δ. 409/1986, Π.Δ. 409 της 28.11.86: «Προσαρμογή της Ελληνικής νομοθεσίας περί Ανωνύμων Εταιριών», ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΥΛΛΟΥ 191, Αντ. Ν. Σάκκουλα, 5η εκδ. σ. 284-287.

Προσαρμογή και συμπλήρωση του κν 2190/1920 περί ανώνυμων εταιρειών [...], ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΥΛΛΟΥ 26, 4.03.1991, σ. 56, διαθέσιμο σε www.et.gr%2Fidocs-

nph%2Fsearch%2FpdfViewerForm.html%3Fargs%3D5C7QrtC22w
GV0BSic6eqXdtvSoClrL8oYhmLdkQIKDtII9LGdkF53UIxsx942Cdy
qxSQYNUqAGCF0IfB9HI6qSYtMQEkEHLwnFqmgJSA5UkHEKavW
yL4FoKqSe4BIOTSpEWYhszF8P8UqWb_zFijAGXsGZdAsB4PZ8Ix
q6P5EY43j--
Fsv04hilOGbRxxgK&usg=AOvVaw3JKEalOyCGFedJW9xRZHKL.

Άρθρα – δημοσιεύσεις

Κουμεντάκης, (2018), «Ο νέος νόμος για τις Ανώνυμες Εταιρείες», στο <https://koumentakislaw.gr/arthra/o-neos-nomos-gia-tis-anonymes-etairieies/>.

Τρίκη, Α. (2016). Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, Φεβρουάριος 2016, διαθέσιμο σε <http://www.nomothesia.net/wp-content/uploads/2016/02/%CE%93%CE%B5%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%95%CE%BD%CE%BF%CF%87%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%94%CE%AF%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CE%BF.pdf>.

Βερβεσός, Ν. (2019). «Ζητήματα για την ευθύνη των μελών του ΔΣ της ΑΕ κατά το ν. 4548/2018». Νομικό Βήμα, τόμος 67, Φεβ. 2019, τ. 2, σ. 200-216.